

UNIVERSITETET I
NORDLAND

HANDELSHØGSKOLEN I BODØ • HHB

MASTEROPPGAVE

Bærekraftig rapportering i mineralindustrien

- Et studie om innføringen av kravet *redegjørelse om samfunnsansvar* i norsk regnskapslov.

Helén Abrahamsen

BE 304E – Master of Science in Business

Abstract

This is a case study of sustainable reporting in the mineral industry. An increasing global demand for rare minerals makes the need for the mineral industry develop in a sustainable direction, focusing on social responsibility and sustainability. Recently, it was required that Norwegian firms must account for what they do to integrate corporate social responsibility (CSR) into their business strategies, daily operations and in relations with its stakeholders.

My problem statement is: What kind of changes has the new requirement to report on CSR led to in the annual reporting, and how do the companies in the Norwegian mineral industry relate to CSR and sustainability?

The research shows a lack of culture for reporting non-financial information among companies in the industry. A company stands out, but there are indications that the company did not identify with my chosen industry and therefore probably characterized by mimetic isomorphism within another organization field. It seems that most companies in the industry mainly relate to environmental and social responsibility in connection with government permits.

Forord

Masteroppgaven er en obligatorisk del av utdanningen min ved Handelshøgskolen i Bodø, Master of Science in Business. Denne oppgaven utgjør 30 studiepoeng og er skrevet innenfor spesialiseringen økonomistyring.

Jeg vil rette en stor takk til informantene mine som har vært positive til min forskning fra det øyeblikket jeg tok kontakt og som har bidratt med verdifull informasjon gjennom dybdeintervju.

Jeg må også rette en stor takk til min veileder, førsteamanuensis Elena Dybtsyna, som har bistått med konstruktive tilbakemeldinger og oppmuntrende ord i prosessen. Takk til medstudenter som jeg har delt opp- og nedturer med underveis, og helt til slutt den største takken til Oliver som har visst mer tålmodighet enn det man kan forvente av en 5-åring.

Bodø, 18. Mai 2015

Helén Abrahamsen.

Sammendrag

Dette er et casestudie av bærekraftig rapportering i mineralindustrien. Et økende globalt behov for sjeldne mineraler gjør at det er behov for at mineralindustrien utvikler seg i en bærekraftig retning, med fokus på samfunnsansvar og bærekraftig drift. Nylig ble det krav om at foretak som ikke er små må redegjøre for hva de gjør for å integrere samfunnsansvar i sine forretningsstrategier, daglige drift og i forholdet til sine interessenter.

Ved hjelp av teoretiske perspektiver på regnskap og rapportering, samt institusjonell teori skal jeg svare på problemstillingen min som er: Hva slags endringer har et nytt krav til *redegjørelse om samfunnsansvar* ført til i den årlige rapporteringen, og hvordan forholder selskapene i mineralindustrien i Norge seg til samfunnsansvar og bærekraft?

Jeg har basert mine empiriske data på sekundære kilder som selskapenes årsrapporter for årene 2011, 2012 og 2013, selskapenes hjemmesider samt dybdeintervju. Forskningen viser at det ikke skjer særlige endringer i rapporteringsrutinene til selskapene i utvalget mitt etter at kravet blir gjeldende. Et selskap skiller seg ut, men det er indikasjoner på at selskapet ikke identifiserer seg med min utvalgte bransje og derfor sannsynligvis preges av mimetisk isomorfisme innenfor et annet organisasjonsfelt. Det virker som at de fleste selskapene i bransjen ikke forholder seg noe særlig til samfunnsansvar og bærekraftig drift internt, og at de i hovedsak forholder seg til miljø- og samfunnsansvar i forbindelse med myndighetenes tillatelser til drift og konsesjoner.

Funn viser at implementeringen av samfunnsansvar i stor grad har sammenheng med hvilket fokus bransjen har. Derfor foreslår jeg at det ville være interessant å forske videre på den institusjonelle endringen i rapporteringsrutinene som følge av det nye kravet med utgangspunkt i et bransjeperspektiv.

Innholdsfortegnelse

Abstract	i
Forord	ii
Sammendrag	iii
Innholdsfortegnelse	iv
Figurliste.....	vi
Tabelloversikt.....	vi
1. Introduksjon	1
1.1 Innledning.....	1
1.2 Bakgrunn og temaaktualisering.....	1
1.3 Problemstilling	3
1.4 Oppgavens struktur.....	5
2. Teoretiske begrep og perspektiver	6
2.1 Regnskap og rapportering	6
2.1.1 Rapportering av finansiell informasjon.....	8
2.1.2 Rapportering av ikke-finansiell informasjon.....	9
2.2 Institusjonell teori.....	11
2.2.1 Institusjonell endring - isomorfisme	12
2.3 Oppsummering	16
3. Forskningsmetode	17
3.1 Filosofiske retninger i forskningen.....	17
3.2 Forskningsdesign.....	18
3.3 Casestudie.....	18
3.4 Utvalg	19
3.5 Kvalitative intervju.....	20
3.6 Dokumentanalyse	23
3.7 Etikk og validitet	25
4. Empirisk del	27
4.1 Mineralindustrien	27
4.2 Bærekraftig rapportering	29
4.2.1 Årsrapporten som informasjonskilde	31
4.2.2 Innføring av rapporteringskrav i Norge.....	31
4.2.3 Frivillige internasjonale standarder	33
4.3 Bærekraftig rapportering og industrien for metalliske malmer: offentlig informasjon..	36
4.3.1 Årsrapportenes innhold i 2011	36
4.3.2 Årsrapportenes innhold i 2012	38
4.3.3 Årsrapportenes innhold i 2013	40
4.3.4 Innhold på selskapenes hjemmesider	42
4.3.5 Oppsummering	44
4.4 Bærekraftig rapportering og industrien for metalliske malmer: intervjuer	45
4.4.1 Titania AS	45
4.4.2 Intervju med Titania AS.....	45
4.4.3 Oppsummering	48

4.4.4 KPMG	49
4.4.5 Intervju med KPMG	49
4.4.6 Oppsummering	54
5. Analyse	55
5.1 Hva kan den ikke-finansielle rapporteringen i mineralindustrien fortelle oss?.....	55
5.1.1 Tilfredsstillelse i forhold til kravene i redegjørelsen.....	55
5.1.2 Redegjørelse i annet offentlig dokument.....	56
5.1.3 Retningslinjer som kan erstatte redegjørelsen.....	58
5.2 Hva er det som driver endringer i ikke-finansiell rapportering?	59
5.2.1 Drivere for tvungen isomorfisme	59
5.2.2 Drivere for mimetisk isomorfisme	60
5.2.3 Drivere for normativ isomorfisme.....	62
5.3 Oppsummering	64
6. Konklusjon	65
6.1 Hva slags endringer har et nytt krav til redegjørelse om samfunnsansvar ført til i den årlige rapportering?	65
6.2 Hvordan forholder selskapene i mineralindustrien i Norge seg til samfunnsansvar og bærekraftig drift?	66
6.3 Praktiske implikasjoner	66
6.4 Videre forskning.....	67
Litteraturliste	68
Vedlegg 1: Intervjuguide Titania AS	75
Vedlegg 2: Intervjuguide KPMG	77

Figurliste

Figur 1: Oppgavens struktur	5
Figur 2: Regnskap som informasjonssystem (Kristoffersen, 2014)	8
Figur 3: Elementene i ikke-finansiell rapportering	9
Figur 4: Institusjonelle drivere	13
Figur 5: Drivere for tvungen isomorfisme	14
Figur 6: Drivere for mimetisk isomorfisme	15
Figur 7: Drivere for normativ isomorfisme	16
Figur 8: Oversikt over metallforekomster av nasjonal betydning	29
Figur 9: Informasjonskilder målt etter nytte (NFF, 2013)	31
Figur 10: FNs Global Compact (oversatt til norsk av regjeringen.no, 2014)	34

Tabelloversikt

Tabell 1: Oversikt over rapportering i bransjen	24
Tabell 2: Oversikt over tilgjengelige informasjon på selskapene nettsider	25
Tabell 3: Bærekraftig rapporteringsandel i Norden (KPMG, 2014)	32

1. Introduksjon

1.1 Innledning

Temaet for min masteroppgaven er bærekraftig rapportering i mineralindustrien. Jeg ønsker å se nærmere på hvordan bedriftene innenfor metalliske malmer i Norge forholder seg til samfunnsansvar og bærekraftig rapportering i dag, og på hvilken måte et nytt krav om *redegjørelse for samfunnsansvar* i Regnskapsloven (Lov av 17. Juli 1998 nr. 56 om årsregnskap mv) har gitt utslag i rapporteringen av ikke-finansiell informasjon for selskapene i bransjen.

1.2 Bakgrunn og temaaktualisering

I 1987, for nesten 30 år siden, ga FNs Verdenskommisjon for miljø og utvikling med Gro Harlem Brundtland i spissen, ut en rapport med hensikt å blant annet formulere langsiktige miljøstrategier for å oppnå bærekraftig utvikling og bedre samarbeid mellom land som ikke var på samme sosiale- og økonomiske nivå (FN, 1987). Mange har i ettertid hevdet at rapporten *Our common future* har vært avgjørende for at behovet for klare forpliktelser i forbindelse med bærekraftig utvikling etter hvert har meldt seg.

Sosiale og miljømessige problemer har vært samfunnsaktuelle i flere århundrer, og 70-tallet var sterkt preget av det sosiale aspektet med fokus på fattigdom og likestilling blant kvinner og menn. Som følge av dette ble flere fagforeninger opprettet. I løpet av 80-tallet ble de ansattes sikkerhet satt mer i fokus, og på slutten av tiåret og i begynnelsen av 90-tallet kom miljørapportering på agendaen, mye på bakgrunn av FNs rapport som nevnt innledningsvis. I 1994 ble *Triple bottom line* introdusert, begrepet omhandler det å fokusere på sosiale og miljømessige bunnlinjer i tillegg til den tradisjonelle økonomiske bunnlinjen (Buhr, 2007). I dag ser man at både frittstående bærekraftig rapportering og integrert bærekraftig rapportering er vanlig, og flere frivillige internasjonale standarder som Global Reporting Initiative (GRI), International Organization for Standardization (ISO) og FNs Global Compact er utbredt i bransjer over hele verden.

Det å beskrive en bærekraftig bedrift er svært utfordrende og derfor er det også helt umulig å rapportere som en. Bærekraftig rapportering er noe som vil avta med tiden fordi begrepet bærekraft fortsatt ikke er tilstrekkelig forstått, nesten 30 år etter at det ble satt på agendaen i

FNs rapport *Our common future* (Burrirt og Schaltegger, 2010). Mange forenkler og tolker uttrykket feilaktig, og når begrepet ikke har en allmenn forståelse vil det kunne føre til at enhver i utgangspunktet står fritt til å definere begrepet selv. Dette gjør at selskaper har muligheten til å trekke frem det de er gode på innenfor området, og utelate det de ikke er like gode på– og derfor fremstå som ansvarlige i forhold til bærekraft og samfunn fordi deres interesser i stor grad ikke har tilstrekkelig forståelse for begrepene som blir benyttet.

Bærekraftig tankegang kan benyttes som et middel for å kommunisere til interessenter og konkurrenter om hva man foretar seg og er opptatt av. Dersom dette også gjenspeiles i bedriftens strategi, ytelsesmålinger og rapporteringer kan det føre til flere positive effekter i forhold til interessenters oppfatning av foretaket, og omdømme (Burrirt og Schaltegger, 2010). I løpet av 90-tallet innførte flere store gruveselskaper i Canada miljørapportering og ble etter hvert ansett som pionerer når det kom til denne typen rapportering. I 2002 ga rundt 80 prosent av selskapene ut rapporter preget av bærekraft og samfunnsansvar, og disse rapportene har vært nyttige verktøy for å kommunisere selskapenes retningslinjer og prestasjoner. Ved å gå fra rene miljørapporter til mer omfattende rapportering på samfunnsansvar skjedde det et skifte i rapporteringsparadigme fra et fokus på *å ikke gjøre skade*, til et fokus der positiv utvikling og fordeler ved et selskaps eksistens (Perez og Sanchez, 2008).

Norge er et land som er rik på ressurser som mineraler og olje, og petroleumsnæringen kan ta en stor del av æren for at Norge i dag fremstår som det velferdssamfunnet det gjør, med god økonomi og høy verdiskapning. Gruvedriften har en lang historie i landet, og har betydd spesielt mye for distriktene. Både gruveindustrien og petroleumsnæringen baserer seg på utvinning av ikke-fornybare ressurser, men flere av mineralene som utvinnes gjennom gruveindustrien har ingen gode substitutter – og er derfor bortimot umulig å erstatte. Et økende globalt behov for sjeldne metaller lå til grunn da regjeringen la frem en ny mineralstrategi for Norge i 2010, med fokus på løsninger som både tar hensyn til miljømessig forsvarlighet og langsiktig tenking. I strategien settes det mål om at: *”Norsk mineralnæring skal være blant verdens mest miljøvennlige og aktivt søke fremtidsrettede løsninger”* (Nærings- og handelsdepartementet, 2010:11).

Miljøorganisasjonen Bellona uttaler i et skriv på deres hjemmeside at *”Derfor må vi i noen tilfeller akseptere en grad av miljøbelastning ved å tillate gruveindustri. Det gjør det enda*

viktigere å diskutere forutsetningene og rammevilkårene til denne næringen før prosjekter blir igangsatt” (Enge, 2013). Mineralressursene i Norge er en viktig forsyningskilde til det globale verdenssamfunnet, og i en verden som er i stadig endring med høy etterspørsel etter sjeldne metaller er det viktig å jobbe med at næringen hele tiden utvikles i en bærekraftig retning.

Utgangspunktet for at sosiale- og miljømessige utfordringer eksisterer er økonomisk aktivitet, det er en forutsetning for at et samfunn skal fungere. Men konsekvensene av all aktivitet et selskap foretar seg, rapporteres ikke om i det tradisjonell finansielle rammeverket. Brundtlands fokus på bærekraftig utvikling i 1987 førte til at man ble mer bevisst på hvilke begrensinger det tradisjonelle budsjettet har. Viktigheten av både finansiell og ikke-finansiell informasjon er vesentlig for at et selskap skal kunne gi et helhetlig bilde av verdiskapning og resultater (Guthrie og Yongvanich, 2005). Og det er tydelig at flere og flere tar initiativ til å rapportere om mer enn finansiell informasjon i sine årlige rapporter, tall fra KPMGs rapport for bærekraftig rapportering fra 2013 viser at rapporteringsandelen for alle selskapene som var med i rapporten er på 71 prosent. Da er de 100 største selskapene fordelt på 41 land over hele verden representert. I Europa er rapporteringsandelen oppe i 73 prosent (KPMG, 2013).

1.3 Problemstilling

I 2013 ble det innført krav om *Redegjørelse om samfunnsansvar* i Regnskapsloven (rskl) for alle store foretak i Norge. Foretakene skal ifølge rskl. §3-3c (1998) redegjøre for hva de gjør for å integrere samfunnsansvar i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter. I en proposisjon til Stortinget (Finansdepartementet, 2012) kommer det frem at bakgrunnen for lovforslaget er ønsket om bevisstgjøring rundt samfunnsansvar i private og offentlige bedrifter.

”Med samfunnsansvar menes det de sosiale og miljømessige hensyn en bedrift integrerer i sin daglige drift og i forhold til sine interessenter. Samfunnsansvar innebærer hva bedriftene gjør på en frivillig basis utover å overholde eksisterende lover og regler i det landet man opererer” (Utenriksdepartementet, 2009:7).

Det å integrere samfunnsansvar i den daglig driften mener jeg er avgjørende for at alle i bedriften skal kjenne på det etiske ansvaret en har overfor sine interessenter i forhold til de handlinger som blir gjort og hvordan dette påvirker bedriftens omgivelser. Og med interessenter menes også bedriftens samarbeidspartnere og deres påvirkning av sine omgivelser.

I 2010 hadde hver nordmann i gjennomsnitt over dobbelt så høyt forbruk per person som gjennomsnittet i EU (Miljøstatus, 2010), og det er opp til hver enkelt å definere sine behov. Dersom alle tar ansvar for å ikke bruke mer enn nødvendig av de ressursene vi har tilgjengelig vil det totale forbruket ha potensiale til å gå betydelig ned. Økonomiske, sosiale og miljømessige forhold er tre grunnleggende forutsetninger for bærekraftig utvikling, og alle forholdene må ses i sammenheng med hverandre (SSB, 2014). Følgende definisjon av bærekraftig utvikling er lagt til grunn i oppgaven:

”Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov” (FN, 1987).

Bærekraftig utvikling og samfunnsansvar er et svært aktuelt tema i flere sammenhenger, og med det nye lovvedtaket som nå er vedtatt i norsk regnskapslov ønsker jeg å undersøke hvordan selskaper tilknyttet den norske mineralindustrien rapporterer når det kommer til ikke-finansiell informasjon. Problemstillingene for oppgaven min er følgende:

Hva slags endringer har et nytt krav til *redegjørelse om samfunnsansvar* ført til i den årlige rapporteringen, og hvordan forholder selskapene i mineralindustrien i Norge seg til samfunnsansvar og bærekraftig drift?

Innføringen av det nye kravet gjør at selskaper som er vant til å kun fokusere på den finansielle informasjon nå i større grad blir nødt til å ta innover seg hva ikke-finansiell informasjon kan gi selskapet. Et lovregulerte krav gjør at alle må ta stilling samfunnsansvar internt i selskapet, og jobbe med hvordan de skal ta stilling til det i sin daglige drift og i sine strategier – også vil

muligens interessenter etter hvert fatte interesse for dette og anse det som viktig informasjon. Jeg tror en bredere dialog med interessenter i mange tilfeller kan føre til positive ringvirkninger for selskapets omdømme og en større forståelse for et nødvendig handlingsmønster i dets nærmiljø. God kommunikasjon er også noe konkurrenter ofte legger merke til, og på den måten kan et selskap med lett tilgjengelig og innarbeidet informasjon om ikke-finansielle forhold kunne oppnå en god posisjon i sitt marked der samfunnsansvar har fått fotfeste og blir verdsatt av interessenter.

1.4 Oppgavens struktur

I neste kapittel tar jeg for meg den teoretiske referanserammen som danner grunnlaget for min oppgave. Innenfor regnskapsteori går jeg inn på finansiell og ikke-finansiell rapportering, og videre er det institusjonell teori og driverne for institusjonell endring som forklares ved hjelp av modeller og teori. I kapitlet forskningsmetode kommer jeg inn på valg av forskningsdesign og hvordan jeg har jobbet med å samle inn data, før jeg i det empiriske kapitlet går nærmere inn på de funnene jeg har gjort i mine primære og sekundære datakilder. I analysen knytter jeg sammen de empiriske funnene med det teoretiske grunnlaget for å svare på min problemstilling, før jeg i siste kapitlet kommer med en konklusjon og forslag til videre forskning.

Figur 1: Oppgavens struktur

2. Teoretiske begrep og perspektiver

I dette kapittelet tar jeg for meg oppgavens referanseramme. Først går jeg inn på regnskap og rapportering, og hvilke krav norsk regnskapslov har til innhold i årsrapport og årsberetning. Jeg tar for meg finansiell informasjon, som er det som tradisjonelt sett rapporteres mest om i årsrapporten. Deretter belyser jeg kort årsberetningens innhold som hovedsakelig består av ikke-finansiell informasjon. Det er der redegjørelsen om samfunnsansvar skal være i den årlige rapporteringen. Formålet med rapporteringen er å kommunisere ut til eksisterende og eventuelle nye interessenter om bedriftens økonomiske ståsted, samt hvilke hensyn og verdier som ligger til grunn for bedriftens eksistens.

I forhold til utviklingen av bærekraftig rapportering har jeg valgt å legge en institusjonell endring og tre drivere innenfor isomorfisme til grunn. Ifølge Brown og Deegan (2007) er institusjonell teori relevant for mitt tema fordi den gir et utfyllende perspektiv til organisasjoners forståelse og reaksjon på sosialt og institusjonelt press. Institusjonell teori knytter regnskap og rapportering til de verdiene det samfunnet organisasjonen opererer i innehar, og til behovet for å opprettholde organisatorisk legitimitet.

2.1 Regnskap og rapportering

Et regnskap kan defineres som *”et system for innsamling, måling og rapportering av økonomisk informasjon fra en økonomisk enhet til brukerne”* (Kristoffersen, 2014:21). Årsregnskapets formål er å tilfredsstille behovet interessenter har for økonomisk informasjon. Informasjonen skal gi et godt bilde av selskapets utgangspunkt og derfor stilles det krav til kvalitet i den årlige rapporteringen (Kristoffersen, 2014).

Alle foretak som er regnskapspliktige etter rskl. §1-2 (1998) må utarbeide årsregnskap og årsberetning for hvert regnskapsår, som følge av rskl. §3-1 (1998). Formålet med denne typen rapportering er at bedriften skal kommunisere og informere sine interessenter om interne og eksterne forhold. Med interessenter menes *”enhver gruppe eller ethvert menneske som kan påvirke oppnåelsen av en organisasjons målsettinger, eller som blir berørt av en organisasjons oppnåelse av dens målsettinger”* (Rygge, 1999). Hensikten med årsberetningen er å supplere årsregnskapet med ufyllende informasjon om forhold som kan ha innvirkning på selskapets utvikling, resultat, stilling og risiko. Både finansiell og ikke-finansiell informasjon av betydning skal rapporteres i årsberetningen.

En årsrapport skal ifølge Verdipapirhandelloven §5-5 (2007) inneholde revidert årsregnskap, årsberetning og ledelseserklæringer om at årsregnskapet er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder og at de gir et rettvisende bilde. Årsberetningen skal gi en rettvisende oversikt over utviklingen og resultatet til selskapet, samt beskrive de mest sentrale risikofaktorene for selskapet.

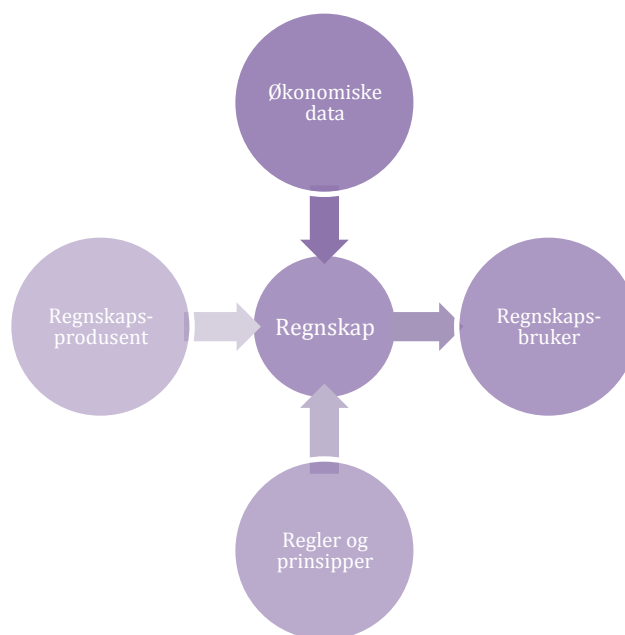
De interne forholdene i et selskap rapporteres gjennom driftsregnskap, kalkyler, prognoser og analyser og skal bistå ledere i deres kontinuerlige planlegging og kontroll av rutinepregede oppgaver, samt fastsetting av strategier og mer langsiktig planlegging og beslutningstaking. De eksterne rapportene, som årsregnskapet, er myntet på selskapets eiere og offentlige myndigheter i forbindelse med investeringer og skattelegging, men også interessegrupper som lokalsamfunn, ansatte, frivillige organisasjoner med flere kan finne nytte i rapportene (Winther, T. et al., 2013). Dersom foretaket innehar et styre vil samtlige styremedlemmer være pliktig til å signere årsregnskapet. Også foretakets eventuelle daglige leder må signere, og dersom foretaket verken har styre eller daglig leder er det medlemmene av foretaket som må signere årsregnskapet, jf. rskl. §3-5 (1998). Med plikt om at årsregnskapet må signeres tydeliggjør man ansvarligheten det innebærer å produsere et regnskap, og viktigheten av at det leveres i samsvar med god regnskapsskikk jf. rskl §4-6 (1998).

Kvaliteten på regnskapsinformasjon er avgjørende, og derfor stilles det krav om at informasjonen som gis i årsregnskapet og årsberetningen er forståelig, relevant, pålitelig og sammenlignbar. Med forståelig menes oversiktlig og gjerne med bruk av økonomisk terminologi der brukerne gjerne har lik forståelse for de begrep og uttrykk som er mest vanlig å bruke for å beskrive finansiell informasjon. Kravet om relevant informasjon handler om nytte og utgangspunkt i at brukerne av regnskapet skal kunne fatte beslutninger på bakgrunn av den informasjon som er gitt. Pålitelighet handler også om beslutningstaking, men der er behovet for objektivitet lagt til grunn. Det siste handler om sammenlignbarhet, den informasjon som er i rapporteringen skal kunne sammenlignes fra år til år slik at man har muligheten til å danne seg et bilde av utviklingen til et selskap. Man skal derfor i størst mulig grad benytte seg av de samme regnskapsprinsipper år etter år (Kristoffersen, 2014).

2.1.1 Rapportering av finansiell informasjon

Regnskapet er et informasjonssystem som består av å samle inn data, utarbeide målinger og kalkyler for så å rapportere den økonomisk aktiviteten på en måte som gjør at det er lett forståelig for brukerne av regnskapet. Årsregnskapet består av flere rapporter som regnskapsprodusentene må utarbeide på bakgrunn av de finansielle dataene de sitter med, og skal etter rskl. §3-2 (1998) inneholde balanse, resultatregnskap og noter. Store foretak må også utarbeide kontantstrømoppstilling.

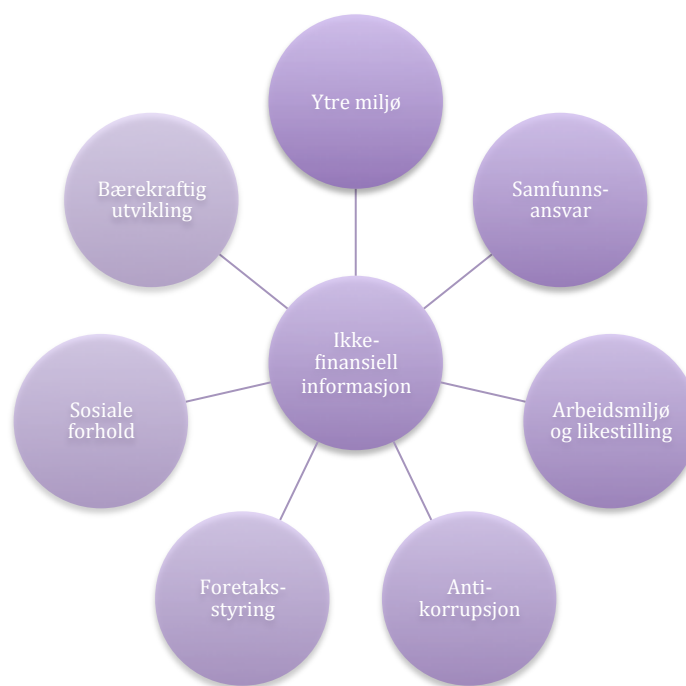
Resultatregnskapet skal gi uttrykk for selskapets inntekter, kostander og resultat for en gitt periode, mens balanseoppstillingen har som formål å vise den finansielle stillingen på et bestemt tidspunkt. Den viser hvordan selskapets eiendeler, egenkapital og gjeld fordeler seg. Dette skal, som oppstillingen sier, balansere slik at eiendeler alltid er lik egenkapital og gjeld. Hensikten med et regnskap er å bistå slik at det å fatte beslutninger i og rundt et selskap blir lettere, og det er derfor mange forskjellige brukere av regnskapet. Selskapsledelsen, som er ansvarlig for den daglige driften av et selskap, er de med høyest informasjonsbehov og er også ansvarlige for utarbeidelsen av regnskapet. De er viktige brukere av regnskapet fordi de er avhengige av å ha oversikt over selskapets ressurser og økonomiske bilde til enhver tid. Andre brukere av regnskapet kan være eiere, leverandører, lokalsamfunnet, kunder, ansatte, banker og det offentlige (Kristoffersen, 2014).

Figur 2: Regnskap som informasjonssystem (Kristoffersen, 2014)

2.1.2 Rapportering av ikke-finansiell informasjon

For at interessenter skal kunne få et fullstendig bilde av et foretak vil all tilgjengelig informasjon være relevant, både det som omhandler finansielle forhold – og de som betegnes som ikke-finansielle. Informasjon som anses som ikke-finansiell vil være forhold knyttet til miljø, samfunnsansvar og arbeidsmiljø, samt kulturelle og sosiale forhold med mer. En rapport som både inneholder finansiell og ikke-finansiell informasjon betegnes som en integrert rapport, der hensikten er å gi en mer helhetlig vurdering av foretaket. Ved å kombinere og synliggjøre sammenhengen mellom denne typen informasjon vil man oppnå en mer utfyllende rapport om selskapets evne til å tenke langsiktig. Spesielt i et samfunn der makroøkonomiske, samfunnsøkonomiske og miljømessige forhold endres raskt og stadig spiller en større rolle i et foretaks fremtidsperspektiv (PwC, 2015).

Figur 3: Elementene i ikke-finansiell rapportering

Det har blitt mer og mer vanlig å integrere ikke-finansiell informasjon i foretakenes rapporteringer, enten ved en integrert rapport eller ved egen bærekraftig rapport som inneholder informasjon om bærekraftig utvikling, samfunnsansvar med mer. Flere store, internasjonale organisasjoner som Global Reporting Initiative (GRI), FNs Global Compact og International Organization for Standardization (ISO) har utarbeidet internasjonale standarder og rammeverk for langsiktig og bærekraftig tankegang. De tilbyr veiledning og godt

utarbeidede retningslinjer for selskap som ønsker å innarbeide bærekraft eller samfunnsansvar i sine strategier, i deres arbeidskultur og i sin daglige drift. Denne typen rapportering er frivillig for alle foretak, og er normalt ikke påkrevd i ulike nasjonale lover og regler. Til tross for dette ser man en økende bruk og etterspørsel av denne typen rapportering.

Årsberetningen har som hensikt å supplere årsregnskapet med nødvendig informasjon slik at man får et mest mulig helhetlig bilde av foretaket gjennom årsrapporten. Mye av den informasjon som skal berettes om i årsberetningen er ikke-finansiell informasjon som fremtidig utvikling av foretaket, ulike typer risiko, forutsetning for fortsatt drift, arbeidsmiljø, sykefravær, likestilling, diskriminering, påvirkninger av ytre miljø og lignende jf. rskl. §3-3a (1998).

I rskl. §3-3c (1998) som ble tilføyd ved lov i 2013 skal det også redegjøres om samfunnsansvar i årsberetningen, og er gjeldene for alle børsnoterte selskap, allmennaksjeselskap, banker, finansieringsforetak og morselskap i finanskonsern. Den nye paragrafen går ut på at de forhold som preger foretaket skal redegjøres for i årsberetningen. De hensyn som skal redegjøres for er menneskerettigheter, sosiale forhold, ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sin daglige drift, gjennom sine forretningsstrategier og i hensynet til sine interessenter. Ifølge kravet skal det redegjøres for dette i årsberetningen direkte i form av retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder, eller så skal det henvises til et offentlig tilgjengelig dokument. Denne typen redegjørelse gjør at den årlige rapporteringen etter norsk regnskapslov nå beveger seg mer mot en integrert rapportert der både finansiell og ikke-finansiell informasjon har betydning, og man får derfor et mer fullstendig bilde av foretaket gjennom rapporteringen.

2.2 Institusjonell teori

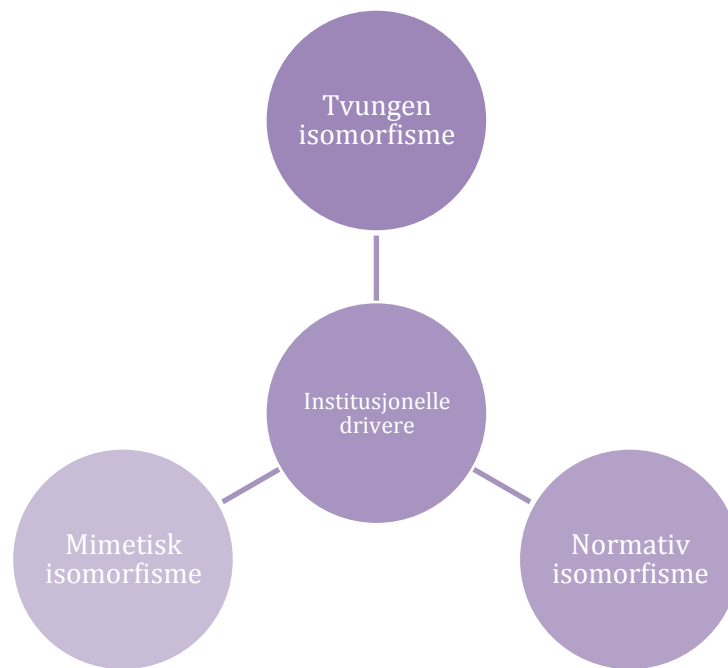
Det klassiske synet på institusjonell teori fra 50-60-tallet hadde som utgangspunkt at alle handlet etter en rasjonell tankegang, og at ønske om effektivitet var drivkraften bak beslutninger. De strukturelle endringer i organisasjoner var sterkt preget av konkurransen i markedet organisasjonen opererte i, noe som resulterte i at organisasjoner innenfor samme felt stadig ble mer lik hverandre. Det tradisjonelle økonomiske fagfeltet har et utgangspunkt som baserer seg på tankegangen om at det å maksimere profitt og verdiskaping er den ideelle målsettingen for enhver organisasjon. Etter hvert utfordret DiMaggio og Powell (1983) det klassiske synet ved å påstå at institusjonaliseringsprosessen i organisasjonsfelt ikke bare er preget av rasjonelle beslutninger, men at også økonomer tar irrasjonelle valg i strid med Webers syn på det rasjonelle jernburet han mente man holdt seg innenfor. Dette omtales ofte som ny-institusjonell teori. De hadde, i likhet med det klassiske synet, en oppfatning av at det spesielt gjelder organisasjoner innenfor det samme organisasjonsfeltet fordi organisatoriske strukturer og prosedyrer med tiden konvergerer og blir mer og mer lik.

Campbell (2007) påstår at selv om samfunnsansvar har vært fokus for forskning i flere tiår, er det likevel mangelfull forskning på hvorfor selskap velger å forholde seg til samfunnsansvar på den måten de gjør. På hvilke betingelser er selskaper villig til å handle samfunnsansvarlig? Campbell (2007) svarer på dette ved å bruke en annen definisjon av samfunnsansvar enn det han mener er mest vanlig. Han mener at selskap som har stor giverglede til frivillige organisasjoner mens de systematisk, forsøpler, diskriminerer på jobb eller lignende i flere tilfeller kan komme godt ut på målingen av samfunnsansvar fordi de fleste anser et minimum av samfunnsansvarlige handlinger som ”godt nok”, mens han krever mer av et selskap før han karakteriserer det som samfunnsansvarlig. I den norske lovgivningen er samfunnsansvar bare en del av kravene som kreves jf. rskl. §3-3a (1998). Både diskriminering, arbeidsmiljø, sykefravær og likestilling har vært sentrale tema innenfor rapportering av ikke-finansiell informasjon i flere år for selskaper i Norge. Samfunnsansvar ble nylig inkorporert i den årlige rapporteringen jf. rskl. §3-3c (1998). Campbell (2007) kommer frem til at økonomiske forhold og konkurrenters adferd har stor påvirkning på samfunnsansvarlig adferd, samt reguleringer, institusjonelle normer og når selskap har en institusjonalisert dialog med bransjeorganisasjoner eller fagforbund.

I en organisasjon kan interne og eksterne forhold føre til at det utvikles karakteristiske metoder, prosesser, strategier og synsvinkler fra organisatoriske interaksjonsmønstre og tilpasninger (Selznick, 1996). Innenfor et organisatorisk fagfelt innarbeides det ofte en felles fornemmelse av hvilke organisatoriske strukturer og formelle prosedyrer som passer best i forhold til omgivelsene (Meyer og Rowan, 1977). De preges av de samme trendene i et marked og aktørene blir mer og mer homogene i forhold til hverandre. Etter hvert vil aktørene innenfor et organisasjonsfelt oppnå feller normer, regler og oppfatninger gjennom interaksjon og utvikle en forståelse for å være deltakere i et fellesskap. Når et organisasjonsfelt utvikler seg utvikles også institusjonelle myter (ibid.) i prosessen som et resultat av isomorfisme, prosessen der aktørene innenfor et organisasjonsfelt blir mer og mer homogene fordi alle har et ønske om å være med på det nyeste og mest oppdaterte i markedet til enhver tid (DiMaggio og Powell, 1983). Aguilera et. al (2007) argumenterer for at internt og eksternt press varierer fra nasjon til nasjon, og derfor vil også engasjementet selskap har i forbindelse med samfunnsansvar variere. Videre sier de at prinsipper som omhandler samfunnsansvar ikke nødvendigvis stammer fra isomorfisme, men at det er et resultat av en prosess der prinsipper og retningslinjer adopteres og justeres etter lokale forhold i implementeringsprosessen, der motiver og sammenhenger spiller inn. De institusjonelle mytene og seremoniene som omtales i prosessen kan oppstå som følge av en manglende forståelse for hvorfor prosedyrer gjennomføres eller at nye begrep eller teknologiske fremskritt skjer – og at man ønsker å være med på det siste i feltet.

2.2.1 Institusjonell endring - isomorfisme

Isomorfisme kan, ifølge DiMaggio og Powell (1983), deles inn i to typer; konkurrerende og institusjonell. Konkurrerende isomorfisme handler om at organisasjoner ikke bare konkurrerer med hverandre på bakgrunn av kunder og leverandører, men også i forhold til politisk makt og institusjonell legitimitet, samt sosial og økonomisk tilpasning. Institusjonell isomorfisme handler om at omgivelsene til en aktør eller et organisasjonsfelt påvirkes av tre ulike drivere: tvungen, mimetisk og normativ.

Figur 4: Institusjonelle drivere

Driverne i institusjonell isomorfisme preges også av ulike institusjonelle perspektiver, et regulativt, et normativt og et kognitivt. De utelukker ikke hverandre på samme måte som de institusjonelle driverne gjør og kan være avhengige av hverandre (Pishdad et.al, 2012). Lover, regler, rapporteringskrav og tillatelser er typiske regulative elementer i en organisasjon, og tvungen isomorfisme er en naturlig del av dette perspektivet.

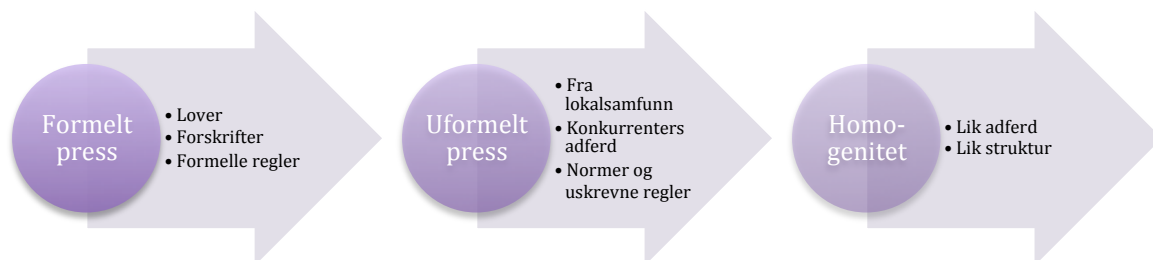
De kognitive elementene handler mye om kulturell støtte, om felles forståelse og oppfatninger av situasjoner, handlinger og hendelser for eksempel i forhold til en organisasjons lokalsamfunn. Det eksisterer ofte ta-for-gitt holdninger og organisasjonens visjon er gjerne godt innarbeidet i adferd og kultur, uten at aktørene er særdeles oppmerksomme på det. Den mimetiske isomorfismen tilhører dette institusjonelle synet (ibid.).

Det normative perspektivet er ofte moralsk styrt og man handler ut i fra de verdier og normer som finnes i det organisatoriske feltet. Det trenger ikke være regulerte krav om rapportering eller sertifiseringer, men en organisasjon kan uansett føle et normativt press om å oppfylle krav til en viss sertifisering, for å oppnå legitimitet i omgivelsene. Normativ isomorfisme ligger naturlig nok nærmest dette perspektivet. En organisasjon vil i de fleste tilfeller være preget av både regulative, normative og kognitive elementer der det organisatoriske feltet den

tilhører både vil være preget av, eksempelvis, lovpålagte reguleringer, moralske forventninger og en organisasjonskultur som er vanskelig å plukke fra hverandre for å forklare de ulike elementene (ibid.).

2.2.1.1 Tvungen isomorfisme

Den tvangspregede isomorfismen oppstår fordi organisasjoner har et ønske om å tilpasse seg etter de lover, regler og sanksjoner som er gjeldende i landet eller organisasjonsfeltet som organisasjonen opererer i (Pishdad et.al, 2012). Denne tilpasningen styres av et formelt press som gjør at organisasjoner blir påvirket av det juridiske miljøet i forhold til adferd og struktur, samt uformelt press fra organisasjonens omgivelser, kulturelle forhold og forventninger eller andre organisasjoner de er avhengige av (DiMaggio og Powell, 1983). Det å oppnå legitimitet, altså at noe anses som akseptert i omgivelsene, er for mange en målsetting i forhold til tilgang på ressurser i form av tillatelser regulert av stat eller lokalpolitikere. Også ønske om å unngå sanksjoner i form av bøter, straff og lignende vil være et mål i seg selv da dette ikke vil gagne organisasjonen overhode.

Figur 5: Drivere for tvungen isomorfisme

2.2.1.2. *Mimetisk isomorfisme*

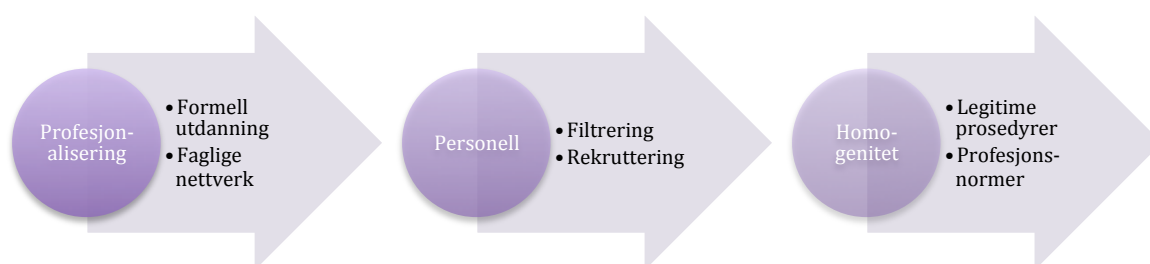
Mimetisk isomorfisme utvikles ofte med bakgrunn i at en organisasjon føler usikkerhet og tvetydighet i forhold til egen teknologi eller målsettinger. Som et forsøk på å oppnå lignende suksess og legitimitet som andre aktører innenfor deres organisatoriske felt, prøver de å imitere strategier og metoder fra omgivelsene rundt. Dette kombinert med at nye aktører i et marked også i stor grad vil kopiere modeller som har vært brukt med suksess, fører til at det oppstår høy faktor av homogenitet i de organisatoriske strukturene i et marked (DiMaggio og Powell, 1983). Ifølge en undersøkelse gjort blant mineralselskaper fra Canada, Australia, Sør-Afrika og USA om miljø- og samfunnsrapportering konkluderes det med at geografiske forhold samt kulturelle og institusjonelle preferanser har innvirkning på omfanget ikke-finansiell rapportering har i et organisasjonsfelt, og at den institusjonelle driveren bak rapporteringen var mimetisk, der aktører kopierte andre i organisasjonsfeltet fordi det de gjorde virket attraktivt og verdifullt (Peck og Sinding, 2003).

Figur 6: Drivere for mimetisk isomorfisme

2.2.1.3 Normativ isomorfisme

Den normative isomorfismen tar utgangspunkt i profesjonaliseringen av et organisasjonsfelt. Profesjonalisering handler om at det utvikles felles metoder, prosedyrer og normer innenfor et fagfelt som oppfattes som legitime for deltakerne. En profesjon vil kreve en formell utdanning og spesialister innenfor et fagfelt vil i stor grad vil utvikle en grunnleggende kunnskapsbase for deltakerne der også organisatoriske normer og adferd lærer bort. Disse profesjonskunnskapene og normene spres deretter gjennom faglige nettverk som skaper grunnlaget for at nye modeller utvikles i et hurtig tempo. Ifølge DiMaggio og Powell (1983) er dette viktige aspekter av profesjonaliseringen i forhold til den normative isomorfismeprosessen. Utvelgelsen og filtreringen av personell innenfor organisatoriske fagfelt mener de er en viktig driver for oppnåelsen av normativ homogenitet, fordi man i stor grad alltid vil rekruttere mennesker med de samme kvalifikasjonene og egenskapene som allerede finnes i organisasjonsfeltet.

Figur 7: Drivere for normativ isomorfisme

2.3 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg prøvd å danne grunnlaget for min forskning og videre analyse av mine empiriske funn. Grunnleggende forståelse for finansiell og ikke-finansiell informasjon i regnskapet er en forutsetning for at den årlige rapportering skal tilfredsstille de kravene som ligger til grunn i regnskapsloven. Institusjonell teori legger forklaringsgrunnlaget til de ulike mekanismene som driver endringer i rutiner som omhandler ikke-finansiell rapportering innenfor et organisasjonsfelt. I neste kapittel går jeg inn på de metodiske valgene jeg har stått overfor i arbeidet med denne oppgaven.

3. Forskningsmetode

I dette kapitlet vil jeg gå inn på de metodiske valgene jeg har stått ovenfor i arbeidet med min masteroppgave. Jeg starter med det filosofiske utgangspunktet for min forskning, før jeg kort forteller om valg av forskningsdesign. Fordi jeg ønsker å studere fenomenet bærekraftig rapportering har jeg valgt å gjøre et kvalitativt casestudie, dette går jeg nærmere inn på i kapitlet. Jeg kommer også inn på de ulike valgene jeg har gjort i forhold til min oppgave, med tanke på tema, utvalg og metoder. Helt til slutt går jeg inn på etikk og validitet i oppgaven.

3.1 Filosofiske retninger i forskningen

Å ha kunnskap og forståelse for grunnleggende filosofi når det kommer til forskning kan, ifølge Easterby-Smith et.al (2012) være avgjørende for innsamling og tolkning av data, og gi bedre forståelse og svar på problemstilling og forskningsspørsmål. Det kan også øke kvaliteten på forskningen. Retningene ontologi og epistemologi er utgangspunkt for to hovedposisjoner innenfor forskningsledelse. Ontologi handler om filosofiske antakelser om naturen til virkeligheten. Den ontologiske posisjon tar utgangspunkt i en naturvitenskapelige tenkemåte som realisme, der verdensbildet er konkret og det bare finnes en sannhet. Fakta eksisterer og kan avsløres og observeres. Videre beveger det ontologiske synet seg over i sosialvitenskapen og et relativistisk perspektiv der det finnes mange sannheter, og vitenskapelige lover er laget og observert av mennesker.

Epistemologi, også kalt erkjennelsesteori, er betegnelsen for læren om vår erkjennelsesnatur, dens forutsetninger og grunnlag og om vår kunnskaps opprinnelse, mulighet, omfang og gyldighet. Den epistemologiske posisjon skiller mellom to ulike tilnærminger, positivistisk og sosial konstruktivistisk og handler om å være spørrende til det fysiske og sosiale verdensbildet. Den positivistiske retningens utgangspunkt er at den sosiale verden eksisterer utenfor og tilegning av kunnskap skjer gjennom objektive metoder, sanser og observerte fakta. Sosial konstruktivisme ble utviklet som en reaksjon til det positivistiske paradigme og argumenterer for at virkeligheten er konstruert og gitt mening til av mennesker. Individuell og kollektiv samhandling er viktig og det er mennesker som gir fornuft til verden (ibid.). Utgangspunkt for min forskning vil være i erkjennelsesteorien, med en sosial konstruktivistisk tilnærmelse.

3.2 Forskningsdesign

Når det kommer til valg av forskningsdesign er det avgjørende for hvordan man skal samle inn, behandle og analysere forskningsdata på. Ifølge Easterby-Smith et.al (2012) skal forskningsdesignet forklare, rettferdiggjøre og hjelpe forskeren i å svare på forskningsspørsmålet. En type forskningsdesign er positivistisk, der kvantitative forskningsmetoder som undersøkelser, eksperimentell- og kvasi-eksperimentell design ligger til grunn. Denne typen forskning har en deduktiv tilnærming der man tar utgangspunkt i teori som man tester opp mot empiri i form av hypotesetesting. I en positivistisk tekst finner man en stor del objektivitet og teksten er ofte skrevet i tredjeperson.

Den andre typen forskningsdesign er konstruktivistisk, der finnes ikke noen absolutt sannhet og forskerens rolle ofte er å belyse forskjellige sannheter. Dette forskningsdesignet tar utgangspunkt i kvalitative metoder og en induktiv tilnærming, der empiri er utgangspunktet for et studie om et fenomen, og teorier lages ut fra dette (ibid.).

Med et konstruktivistisk forskningsdesign finnes det flere ulike metoder man kan benytte seg av. De som er mest aktuell for å belyse min oppgave og finne svar på min problemstilling er arkivforskning og analyse av allerede eksisterende skrevet informasjon som for eksempel årsrapporter eller hjemmesider. Narrativ metode tar utgangspunkt i at historier og myter som blir fortalt er sentrale og gir god innsikt i en organisasjon, og vil også være aktuelt. Den narrative metoden tenker jeg at kan bli aktuell når jeg gjennomfører intervju med representanter fra den utvalgte bedriften i bransjen, spesielt om de ikke har en klar forståelse av hva samfunnsansvar er og på hvilken måte de jobber aktivt med det. Ved hjelp av denne metoden vil jeg prøve å få dem til å fortelle meg historier om bedriften, valg de har tatt, ting de har vært med på eller arrangert, for å se om de tar samfunnsansvar eller gjør bærekraftige valg uten å selv være bevisst på det.

3.3 Casestudie

Utgangspunktet for et casestudie er at det går i dybden på en eller flere organisasjoner, hendelser eller personer over tid. Casestudier som går i dybden på et case har vanligvis et epistemologisk konstruktivistisk utgangspunkt, mens studier med flere case trekker mer mot en positivistisk tilnærming (ibid.).

I min oppgave ønsker jeg å gjøre et kvalitativt casestudie av bærekraftig rapportering i Norge. Jeg ønsker å studere hvilke innvirkninger regnskapslovens krav om *redegjørelse om samfunnsansvar* har på rapportering i en liten bransje i Norge, og hvordan bevisstheten rundt samfunnsansvar og bærekraftig utvikling er i forhold til rapportering.

Et kvalitativt casestudie fokuserer på å gi et godt bilde av en organisasjons eller fenomens kultur og adferd. Man benytter seg av kvalitative metoder når man ønsker å gå i dybden på et fenomen, søker forståelse for menneskelige relasjoner eller adferd og formulerer forskningsspørsmålet med *hvordan* eller *hvorfor* som spørreord. Man kan skille mellom to ulike typer studier, instrumentale studier som ser på spesifikke case med ønske om å utvikle generelle prinsipper og uttrykksstudier (expressive) som går ut på å undersøke case på bakgrunn av unike ferdigheter, som i noen tilfeller kan generaliseres til andre kontekster. Casestudier med en konstruktivistisk tilnærming baserer seg på direkte observasjon og personlige kontakter, intervju er en vanlig metode å benytte seg av. Selv om fokuset er på hver enkelt organisasjon eller fenomen i seg selv, involverer det datainnsamling fra mange individer. Datainnsamlingen er noe som foregår over tid, og kan inkludere både observerte kilder og tilbakeblikk på tidligere hendelser (ibid.).

3.4 Utvalg

Når det kommer til mitt utvalg startet jeg med å fatte interesse for mineralindustrien. Etter nærmere undersøkelse kom jeg frem til at Norsk Bergindustri, eller mineralindustrien, hadde 865 aktive selskap i 2013 (NGU og DMF, 2014). For å begrense oppgaven min valgte jeg å fokusere på bransjen for metalliske malmer, og har tatt utgangspunkt i den samme rapportens definisjon av bransjen og hvem de anser som aktører innenfor metalliske malmer. Det er fem selskaper som anses som aktive, Titania AS, Sydvaranger Gruve AS, Rana Gruber AS, Nussir ASA og Nordic Mining ASA. De to siste er selskaper som har hatt begrenset aktivitet de siste årene, men som avventer godkjenninger og tillatelser i forhold til prosjekt de har på gang. Jeg har utelatt Knaben Molybden AS som ifølge tall fra Brønnøysundregistrene og rapporten har begrenset drift og omsetning.

3.5 Kvalitative intervju

Språklig data er en tilnærming man benytter med hensikt for å få innsikt i sosiale og organisatoriske realiteter, og dybdeintervju er den mest brukte metoden (Easterby-Smith et al., 2012). Et kvalitativt intervju karakteriseres som en samtale med struktur og formål, der formålet er å forstå eller beskrive noe. Når man benytter seg av kvalitative intervju for å samle inn data, gir man informantene større frihet til å formidle sine tanker og oppfatninger om det fenomenet eller temaet som er tema for intervjuet (Johannesen, et al., 2011). Forskeren bør være bevisst på flere ulike forhold som kan påvirke utfallet av intervjuet. Det å opparbeide seg tillit, ha fokus på den sosial interaksjonen mellom intervjudeltakerne, være bevisst på bruken av et passende språk og lokaliseringen av intervjusituasjonen er alle faktorer som kan ha innvirkning på svarene informantene kommer med. Dette kan også påvirke dataen som samles inn i stor grad (Easterby-Smith et al., 2012).

Det er viktig å forberede seg på ulike ting når man samler inn data via språklige metoder. I intervjusituasjonen er det for eksempel avgjørende for resultatet at man er bevisst på valg av struktur på intervjuet. Man bør ikke undervurdere kompleksiteten av et intervju, det er tidskonsumerende og derfor bør strukturen være godt gjennomtenkt i forhold til det du ønsker å finne svar på. I intervjuer med mye struktur er alle spørsmålene nøye planlagt og man antar derfor at intervjueren vil stille samme spørsmål til alle intervjuobjektene og derfor inneha samme rolle overfor alle intervjusituasjoner. På grunn av standardiserte spørsmål kan disse intervjuene ofte generaliserer til andre kontekster. Semi-strukturerte intervju har ofte rammeverk eller intervjuguide (løs struktur) å forholde seg til i intervjusituasjonen, men er ikke like fastlåst som man er i et høy-strukturert intervju. Denne intervjusituasjonen har gjerne høy konfidensialitet (ibid.). Ustrukturerte intervju er uformelle og har åpne spørsmål innenfor valgte tema. Spørsmålene som stilles tilpasses etter hvert intervju og denne strukturen benyttes ofte i studier der man ønsker å få frem et helhetlig perspektiv (Johannesen, et al., 2011). En god intervjuer er flink til å lytte til det som blir sagt, og er hele tiden bevisst på å holde egne meninger og følelser utenfor. Det kan også være lurt å oppsummere ting som har blitt sagt innimellom for å unngå misforståelser.

Dybdeintervju er en måte å samle inn kvalitativ data på, og er en viktig mulighet for forskeren til å oppdage nye dimensjoner av et fenomen på et dypere nivå. De fleste dybdeintervju gjennomføres på en-til-en basis, og det er samhandlingen mellom intervjuer og intervjuobjekt

som er med på å konstruere den virkeligheten som dannes under en slik form for datainnsamling (Easterby-Smith et al, 2012). Man kan også benytte seg av gruppesamtaler, en metode som egner seg når man ønsker å samle informasjon om holdninger, oppfatninger, reaksjoner og motivasjoner i forhold til et bestemt tema eller fenomen. Man oppnår ofte forståelse for synspunkter på et bredere nivå, enn om man intervjuer på en-til-en basis (Johannesen, et al. 2011).

I min forskning antok jeg at semi-strukturerte dybdeintervju ville være den beste metoden for å oppnå et helhetlig bilde av hvilke holdninger som eksisterer i forhold til bærekraftig drift og rapportering i en organisasjon.

Jeg valgte å ta kontakt med organisasjonen per e-post i begynnelsen for å avtale intervju, og ønsket i utgangspunktet å gjennomføre intervjuene med selskapet på deres kontorer. I slutten av januar fikk jeg en avtale med et selskap i bransjen om et samarbeid, der økonomisjef og sannsynligvis en til fra ledelsen skulle stille til intervju i løpet av mars-måned. Fordi mitt tema om bærekraftig rapportering, og spesielt det nye kravet i regnskapsloven ikke er særlig utbredt, bestemte jeg meg for at jeg skulle sende ferdig utarbeidet intervjuguide på e-post i god tid før intervjuene skulle gjennomføres. Dette for at informantene skulle ha mulighet til å sette seg inn i det jeg ville spørre om, slik at jeg ikke skulle ende opp med mange spørsmål uten svar. I ettertid ser jeg at dette var et riktig valg.

Da jeg hadde intervjuguiden klar og tok kontakt med selskapet igjen i slutten av februar for å avtale tidspunkt for intervju, fikk jeg ingen respons. Etter flere henvendelser på telefon og e-post uten noe svar måtte jeg til slutt gi opp. Det begynte å bli knapt med tid og jeg tok kontakt med et annet selskap i bransjen i midten av mars, i håp om at de ville stille til intervju. Etter en positiv telefonsamtale sendte jeg beskrivelse av mitt prosjekt, og avtale ble inngått. På grunn av knappe ressurser i form av tid og penger ble det lettest å gjennomføre intervjuet per telefon. De hadde to representanter fra deres ledergruppe til rådighet, en med personalansvar og en med ansvar for ytre miljø, og de ønsket å gjennomføre intervjuet med meg i fellesskap. Det ble oversendt intervjuguide til de på forhånd, og rett etter påske gjennomførte vi intervjuet per telefon. Jeg fikk lov til å ta opp samtalen slik at transkriberingen skulle bli enklere, og vi ble enige om at selskapet skulle være anonymisert i min forskning eller at oppgaven skulle være konfidensiell. Vi endte opp med en god samtale i intervjuet som varte i underkant av en time.

Da jeg jobbet med innsamling av data om emnet tidlig i februar kom jeg over flere rapporter utgitt av revisjonsselskapet KPMG, og jeg tok derfor kontakt med Sustainability Manager Anette Rønnev per e-post for å høre om hun kunne være interessert i å stille til intervju om det skulle bli aktuelt å ha med informanter fra rapporteringssiden. Hun var positiv fra første stund, og tipset meg om flere aktuelle rapporter om temaet som hjalp meg mye med tanke på informasjonssøkingen min. Da jeg igjen tok kontakt i slutten av mars med ferdig intervjuguide, fikk vi raskt avtalt intervju per telefon. Da hun på kort varsel ikke hadde anledning til å stille selv gikk hun gjennom hele intervjuguiden min med en kollega, Cilia Indahl, som jeg gjennomførte intervjuet med i stedet. Cilia er konsulent i KPMG Climate Change and Sustainability Services og har skrevet masteroppgave om bærekraftig rapportering tidligere. Også her fikk jeg ta opp samtalen som varte i rundt en time, slik at transkriberingsjobben skulle bli enklere, og vi avtalte at jeg skulle sende over eventuelle sitat og funn som jeg ble å benytte med av i det empiriske kapittelet og analysen slik at de kunne se over dette, og at det ikke ble noen misforståelser eller feiltolkninger. Dette ble en trygghet for både meg og dem, da Cilia snakket på vegne av både henne og Anette.

Siden jeg har gjennomført intervjuene per telefon avtalte jeg med alle informantene mine at jeg kunne kontakte de per e-post eller telefon i ettertid når jeg jobbet med dataen, dersom noe skulle være uklart. Jeg fant dette spesielt viktig i forhold til det intervjuet jeg gjennomførte med selskapet i bransjen der de var to, i forhold til å unngå skjevhet i samtalen ved at en snakket mer enn den andre, og at jeg på et slikt grunnlag kunne gå glipp av vesentlig informasjon. Dette var alle positive til.

Etter å ha gjennomført og transkribert intervjuene satt jeg igjen med et inntrykk av at et intervju med en representant fra bransjen ville gi oppgaven min mer fylde. Jeg prøvde derfor å kontakte Norsk Bergindustri som representerer bransjeorganisasjonen for sektoren utvalget mitt stammer fra, men fikk aldri noe respons verken på telefon eller e-post. Dette var såpass sent ut i oppgaven min at jeg måtte ta et valg om la det gå, og heller ha fokus på de informantene jeg hadde og den informasjonen jeg allerede satt på.

3.6 Dokumentanalyse

Dokumentanalyse tar utgangspunkt i sekundære kilder. Man samler inn, behandler og analyser dataen man har samlet inn. I min oppgave vil den viktigste kilden til min dokumentanalyse være årsrapportene for årene 2011, 2012 og 2013 til alle selskapene i bransjen for metalliske malmer i Norge. Dersom selskapene har frittstående frivillige rapporter som omhandler bærekraft eller samfunnsansvar, vil også det vektlegges på samme grunnlag som årsrapportene. Disse rapportene vil danne en stor del av det empiriske grunnlaget for min oppgave. Fordi årsrapporten for 2014 vanligvis kommer ut i tidsrommet mars-april, men ikke har noen fastsatt dato og heller ingen nøyaktig frist, har jeg ikke hatt anledning til å inkludere de i analysen min. Jeg vil vektlegge informasjon som omhandler bærekraftig drift og samfunnsansvar hentet fra hjemmesidene til selskapene i det empiriske kapitlet og analysen. Selv om jeg ikke regner dette som *frittstående rapportering* på lik linje med en bærekraftig rapport, ønsker jeg å få frem all informasjon selskapene i bransjen har tilgjengelig når det kommer til mitt tema.

Årsrapporter er offentlige dokumenter som organisasjoner enten har tilgjengelige på sine hjemmesider eller som kan bestilles via Brønnøysundregistrene. Jeg har via kontakter på Universitetet i Nordland fått tilgang til såkalte tiff-filer fra Brønnøysundregistrene som jeg har benyttet meg av i analysen. Dette er filer som er skannet inn og fungerer derfor ikke som pdf-filer eller tilsvarende der man kan kopiere ut tekst. Jeg valgte derfor å kode alle årsrapportene manuelt ved å skrive de ut, og deretter markere det jeg mener hadde relevans for min forskning. To av selskapene hadde årsrapportene tilgjengelige til nedlasting på sine hjemmesider som pdf-filer.

Ved hjelp av de sekundære dataene ønsker jeg å kartlegge holdninger, synspunkter og verdier som kommer til uttrykk gjennom det skriftlige arbeidet selskapene gjør under rapporteringen. Dette finnes i hovedsak i årsberetningen som ofte ligger bakerst i årsrapportene og som det er krav om å lage i regnskapsloven. Annen informasjon som selskapene har valgt å sende inn til Brønnøysundregistrene har jeg også vektlagt på lik linje, som for eksempel ”Administrerende Direktør har ordet”, sammendrag for året som har gått og annen informasjon selskapene har valgt å inkludere i årsrapportene. Dette er ikke noe det er plikt å ha med, men vil vektlegges som frivillig informasjon på lik linje med frittstående rapporter og lignende. Kravet om redegjørelsen for samfunnsansvar kom i 2013, så av de årsrapportene jeg har i mitt empiriske grunnlag er det det siste året at kravet er gjeldende. Jeg ønsker å se om det finnes noe endring

fra årene før kravet, det vil også være interessant å se om temaet samfunnsansvar som kravet handler om er noe som selskapene er bevisst på i tiden før kravet innføres.

I tabell 1 nedenfor har jeg sammenfattet informasjon når det kommer til selskapene og deres årlige rapportering. Størrelsen på selskapene i forhold til omsetning og antall ansatte er tatt med i en kolonne, to av selskapene er i en fase der de avventer tillatelser og godkjenninger i forhold til drift, men er allmennaksjeselskap (ASA) og kommer på den måten inn under kravet i rskl. §3-3c *Redegjørelse om samfunnsansvar* (1998), som gjelder for foretak regnet som store jf. rskl § 1-5 (1998). Fordi det har vært krav om informasjon knyttet til diskriminering, ytre miljø, likestilling, helse, miljø og sikkerhet i årsberetningen i mange år har jeg ikke valgt å trekke det frem i tabellen, og heller hatt fokus på informasjon og forhold direkte knyttet til bærekraftig rapportering og samfunnsansvar som er hovedtemaene i min oppgave.

Tabell 1: Oversikt over rapportering i bransjen

	Selskapets størrelse målt i omsetning og ansatte*	Årsrapport med informasjon om bærekraftig drift og/eller samfunnsansvar, eventuelt egen frittstående bærekraftig rapport.	Er rapporten tilgjengelig på selskapets hjemmesider?
Titania AS	Ansatte: 311 SI: 873 590	2011: Ikke nevnt. 2012: Ikke nevnt. 2013: Ikke nevnt.	Nei
Nussir ASA	Ansatte: 1 SI: 34	2011: Ikke nevnt. 2012: Ikke nevnt. 2013: Ikke nevnt.	Ja
Rana Gruber AS	Ansatte: 228 SI: 785 615	2011: Ikke nevnt. 2012: Ikke nevnt. 2013: Ikke nevnt.	Nei
Sydvaranger Gruve AS	Ansatte: 423 SI: 1 229 485	2011: Bærekraftig fremtid. 2012: Bærekraftig fremtid. Miljøpolitikk. Samfunns-relasjoner. 2013: Bærekraftig fremtid og drift. Miljøpolitikk. Samfunnsrelasjoner.	Nei
Nordic Mining ASA	Ansatte: 3 SI: 0	2011: Bærekraftig drift og utvikling. Miljøvennlig produksjon. Samfunnsansvar. 2012: Bærekraftig drift og utvikling. Samfunnsansvar. Miljømessig ansvar. 2013: Bærekraftig samfunn og utvikling. Grønn oppmerksomhet. Bærekraft. Økologiske fotavtrykk.	Ja

* Basert på tall hentet fra Brønnøysundregistrene per april 2015. Omsetning/salgsinntekter (SI) basert på regnskapsåret 2013, alle tall er i NOK, hele tusen.

I tabell 2 nedenfor sammenfatter jeg den tilgjengelige informasjon selskapene har på sine hjemmesider når det kommer til bærekraftig drift og samfunnsansvar. Jeg fremstiller også kort om det henvises til disse sidene via årsberetningen, som rskl. §3-3c 5. ledd (1998) åpner for.

Tabell 2: Oversikt over tilgjengelige informasjon på selskapene nettsider

	Tilgjengelig informasjon om samfunnsansvar*	Tilgjengelig informasjon om bærekraftig drift	Henvist til via årsberetningen for 2013
Titania AS	Nei	Ja	Nei
Nussir ASA	Ja	Ja	Nei
Rana Gruber AS	Ja	Ja	Nei
Sydvaranger Gruve AS	Nei	Ja	Nei
Nordic Mining ASA	Ja	Ja	Nei

* Informasjon hentet fra selskapenes respektive hjemmesider, april 2015.

Jeg har kun tatt med stikkord av det som er nevnt i årsrapportene til de gjeldende selskapene. I det empiriske kapittelet vil jeg gå nærmere inn på de ulike funnene jeg har gjort.

3.7 Etikk og validitet

Ifølge Easterby-Smith et.al (2012) ligger det ti grunnleggende prinsipper til grunn for å handle etisk i forbindelse med forskning. Sju av prinsippene handler om å beskytte forskningsobjektets eller informantenes interesser, og tar for seg begrep som verdighet, personvern, konfidensialitet og anonymitet. De resterende tre påpeker viktigheten av nøyaktighet og at man må unngå skjevhet i forskningsresultatene gjennom åpenhet, misvisende rapportering og interessekonflikter.

I min forskning har jeg prøvd å imøtekomme informantene så godt det lar seg gjøre i forhold til ønske om anonymisering eller konfidensialitet. Jeg føler at vi har hatt god kommunikasjon på området hele veien og tolker det som at vi har opparbeidet en god, gjensidig tillit til

hverandre i forbindelse med min forskning. I intervjuet med KPMG har vi kommet til enighet om at den dataen jeg skal benytte meg av i mitt empiriske kapittel og analyse, skal oversendes de slik at man unngår misforståelser og konflikt. Titania AS hadde ikke behov for gjennomlesing av empiriske data, men ønsket konfidensialitet i oppgaven grunnet bedriftspolicy. På bakgrunn av dette vil oppgaven min være konfidensiell i 5 år etter utgivelse. Begge intervjuene har jeg fått tatt opp på bånd for å sikre bedre transkribering av intervjuene. Dette ønsket jeg fordi jeg er alene om min forskning og fant derfor trygghet i å ha intervjuene på bånd slik at ikke hukommelsen min skulle blande sammen informasjon og skape utydelige svar og feilsiteringer. Jeg har også prøvd å benytte meg av offentlige kilder når det kommer til utvalget i min bransje, og føler at kilden til bransjeutvelgelsen ikke har noen interesse i å holde selskaper utenfor bransjer, eller dele inn bransjene i mineralindustrien på noe annet grunnlag enn det som er rettferdig.

Positivistisk validitet skiller mellom intern og ekstern, der intern validitet bruker systematisk eliminering av potensielle skjevheter for å forsikre at resultatet er sant og at man derfor kan konkludere riktig. Ekstern validitet handler om i hvilken grad resultatene av forskningen er generaliserbar. Konstruktivistisk validitet fokuserer på at forskningen skal være troverdig og at metodene som benyttes er transparente (ibid.). Sistnevnte er det som er aktuelt for min forskning da jeg har et sosial konstruktivistisk utgangspunkt, og jeg har valgt å benytte meg av offentlige kilder i innsamlingen av sekundær data.

4. Empirisk del

I den empiriske delen skal jeg gå nærmere inn på bærekraftig rapportering i konteksten av den internasjonale og nasjonale mineralindustrien. Videre kommer jeg inn på et studie av årsrapportens ulike deler, og hvordan den fungerer som informasjonskilde. Jeg tar for meg det nye kravet i regnskapsloven, og presenterer deretter tre av de største aktørene når det kommer til internasjonale standarder som i stor grad benytter seg av begrepet bærekraftig rapportering når de omtaler ikke-finansielle rapporter.

4.1 Mineralindustrien

Mineralindustrien er en utbredt bransje over hele verden, og har historie flere hundre år tilbake i tid. Mange land høster fortsatt gode inntekter på utvinning og forvaltning av mineraler, og det er liten tvil om at gruvedrift har stor innvirkning på økonomien både nasjonalt og internasjonalt. I Canada står mineralindustrien for nesten 20 prosent av inntektene i det nasjonale eksportmarkedet og landet er en av de største aktørene på det globale mineralmarkedet (The Mining Association of Canada, 2015), og gullreservene i Sør-Afrikas står for nesten 50 prosent av verdens totale reserver og har vært en betydelig inntektskilde for landet i mange år (COMSA, 2015). Mineralindustrien anses ikke som en særlig bærekraftig industri, mye fordi uheldige hendelser og kontroversielle selskap er med på å danne det overordnede bilde de fleste har av industrien og gruvedriften (Peck og Sinding, 2003). Gruvedrift krever store land- og vannarealer for produksjon, og dette medfører flere negative konsekvenser som forgiftning av vann og lokale elver samt tap av landbruksområder. I Afrika har det vært utfordringer spesielt knyttet til at lokalbefolkninger har mistet grunnlaget for livsviktig inntekt, som følge av tvangsflytting fra sine jordbruksområder grunnet utvinning av mineraler (Framtiden i våre hender, 2013). På bakgrunn av dette kan man få inntrykk av at det økonomiske utbytte ofte vektlegges mer enn sosiale forhold og miljøhensyn.

Mineralressursene i Norge er en viktig forsyningskilde til det globale verdenssamfunnet, og i et samfunn som stadig endres og krever mer av sjeldne metaller, er det viktig å jobbe med at næringen utvikles i tråd med bærekraftighet, i stedet for å motarbeide den.

I 2010 kom også den nye Mineralloven som erstattet bergverksloven (1972), industrikonsesjonsloven (1917), kalkstensloven (1914), kvartsloven (1949) og mineralavståingsloven (1952). Ifølge proposisjon til denne loven var bedre rammevilkår for

næringen en av hovedårsakene til at en ny, felles minerallov ble foreslått – samt modernisering og forenklinger (Nærings- og handelsdepartementet, 2009:10).

Det har blitt lagt inn en betydelig innsats i kartlegging av mineralressursene i Norge, og Norges geologiske undersøkelse (NGU) startet i 2011 en omfattende kartleggingsprosess over mineralressursene i Nord-Norge. Formålet er å øke kunnskapen om hvilke ressurser som finnes for å legge til rette for virksomhet i næringen, og planen er at 75 prosent av landet skal være kartlagt innen utgangen av 2018. (Nærings- og handelsdepartementet, 2010). Man deler normalt bergindustrien inn i fem ulike grupper ut fra råstoffer: industrimineraler, naturstein, byggeråstoffer, metalliske malmer og energimineraler. De siste årene har det vært store endringer og omstrukturering i bransjen, og NGU og Direktoratet for mineralforvaltning (DMF) har siden 2006 gitt ut en mineralstatistikk årlig for å illustrere viktigheten av mineralnæringen, og hvilket potensiale som finnes i landet. I figur 7 på neste side er det en oversikt over alle forekomster av metallmalm i Norge, og man ser at det er et betydelig større potensiale for utvinning enn det som er aktivt i dag.

Inn under gruppen for metalliske malmer ligger råstoffer som jern, nikkel, ilmenitt-titan og molybden – og denne gruppen råstoff utgjorde 50 prosent av den totale produksjonsverdien i 1981. Til tross for store omstruktureringer og nedgang i industrien de siste årene, har produksjon av jernmalm hatt en stor økning siden 2003. Fem selskap er aktive innenfor metalliske malmer i Norge i dag, Titania AS, Nussir ASA, Rana Gruber AS, Sydvaranger Gruve AS og Nordic Mining ASA. Fordi Nussir ASA og Nordic Mining ASA er i prosessen for godkjenninger er de ikke markert som aktive på kartet på neste side.

Figur 8: Oversikt over metallforekomster av nasjonal betydning (Nærings- og handelsdepartementet, 2010:34)

4.2 Bærekraftig rapportering

Høy etterspørsel etter sjeldne mineraler gjør at mineralindustrien har stor medvirkning på sosiale, miljømessige og økonomiske forhold på verdensbasis. Dersom en stor aktør som mineralindustrien er flink til å kommunisere finansiell og ikke-finansiell informasjon vil man ofte oppnå bedre forståelse blant interessenter i forhold til drift og beslutninger som tas.

Hvert år gir revisjonsselskapet KPMG og RobecoSAM, et investeringselskap som spesialiserte seg på bærekraftig investering, ut en rapport som presenterer de mest

bærekraftige selskapene i verden, den nyeste er *The Sustainability Yearbook 2014* (RobecoSAM, 2014). Her utpeker følgende fem norske selskaper seg, Norsk Hydro, Telenor, DNB, Storebrand og Statoil. De to førstnevnte får sølvplassering i sine respektive sektorer, altså har de en score mellom 1-5% i rapportens kriterier. Telenor har hatt en forbedring fra bronseplass i rapporten fra 2013, til siste rapport. Med en slik plassering skulle man tro at de var ledende også på å ta ansvar, ikke bare rapportere om det. Men Telenor har nylig blitt kritisert av Redd Barna for å støtte barnearbeid i Myanmar ved at barn ned i 13-års alderen arbeider for deres underleverandører. Dette strider blant annet med FNs barnekonvensjon som har en nedre aldersgrense på 15 år for arbeid (NRK, 2014). Mye tyder på at implementeringen av samfunnsansvar i en organisasjon er langt mer utfordrende enn det rapportene tilsier.

KPMG utgir også en rapport hvert andre-tredje år som omhandler bærekraftig rapportering blant de største selskapene verden over, og blant alle de 4100 selskapene som er med i rapporten er rapportering innenfor miljø og samfunnsansvar på 71 prosent på verdensbasis. Dette er en økning på 11 prosent fra 2011 (KPMG, 2013). Blant de 250 største internasjonale selskapene (G250) ligger rapporteringsandelen på 93 prosent, noe som har vært stabilt de siste årene. I Europa er andelen av selskaper som rapporterer samfunnsansvar på 73 prosent, kun slått av Amerika som har en andel på 76 prosent. De europeiske G250-landene oppnår den høyeste andelen av kvalitetspoeng der gjennomsnittet ligger på 71 av 100 mulige poeng. Det er Italia, Spania og United Kingdom som rangerer høyest på denne skalaen, alle med poengsummer over 75. Når det kommer til å diskutere selskapenes konsekvenser på sosiale og miljømessige forhold til produkter og tjenester har de europeiske landene en oppslutning på 73 prosent. Til sammenligning har Amerika og Asia en oppslutning på 49 og 32 prosent (ibid.).

Når man ser på prosentvis andel av rapportering innenfor ulike sektorer representerer gruve- og metallsektoren to prosent av G250, mens olje- og gassnæringen for eksempel ligger på andreplass med 13 prosent rapporteringsandel. Kvaliteten på rapportene til G250-landene oppnår en gjennomsnittlig poengsum på 59 av 100 mulige. Her kommer gruvesektoren ut som en av de tre beste, med en poengsum på 70. Denne sektoren er også en av de beste på å identifisere de viktigste interessegruppene i rapportene (ibid.).

4.2.1 Årsrapporten som informasjonskilde

I en undersøkelse gjennomført av Ernst & Young og Norsk Finansanalytikers Forening (NFF) i juni 2013 ble analytikere, økonomisjefer, investorer og andre medlemmer av NFF bedt om å vurdere nytten av ulike informasjonskilder i forbindelse med investeringsbeslutninger. På en skala fra 1- til 6, der 1 var ”ikke nyttig” og 6 var ”svært nyttig” ble årsrapporten rangert til den nest viktigste kilden til informasjon, med en gjennomsnittlig poengsum på 4,6. Bare en-til-en-møter ble rangert som viktigere, med en gjennomsnittlig poengsum på 4,9. Samtidig ble økonomisjefer, analytikere og investorer bedt om å rangere viktigheten av de ulike delene av årsrapporten, se figur nedenfor:

Figur 9: Informasjonskilder målt etter nytte (NFF, 2013)

Her ser man at årsberetningen anses som en av de minst nyttige kildene til informasjon. Det blir påpekt at noe av årsaken kan komme av at informasjonen i årsberetningen er en gjentakelse fra tidligere nevnte ting i rapporten. At denne typen rapportering ikke har like store krav til kvalitet og restriksjoner som andre deler av årsrapporten trekkes også frem. Det er som nevnt tidligere, her redegjørelsen om samfunnsansvar ligger. Disse funnene viser at det er et område som må fokuseres mer på for å gjøre at både de som bruker informasjon i årsrapporten, og de som lager den ser på samfunnsansvar som noe nyttig og aktuelt (Hansen, et al., 2014).

4.2.2 Innføring av rapporteringskrav i Norge

I april 2013 ble §3-3c *Redegjørelse om samfunnsansvar* tilføyd i Regnskapsloven (1998), med virkning fra regnskapsåret påbegynt etter 31.12.12. Redegjørelsen sier at alle foretak som er regnskapspliktige etter rskl. §1-2 (1998) skal gjøre rede for hva de ”(...) gjør for å integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter.” De skal også redegjøre for de ulike prosedyrer, standarder og retningslinjer de

har internt i foretaket, og hvordan disse anvendes for at samfunnsansvar i foretaket skal bli tatt på alvor. Det skal gjøres en vurdering av hvilke resultat som er oppnådd og forventninger i forhold til videre arbeid. Det blir også diskutert at målet med den nye loven må være å motivere flere til å integrere etikk og samfunnsansvar i sin bedrift, og at rapporten må kunne utformes på en slik måte at den kan tilpasses enhver bedrifts aktiviteter.

Nedenfor ser man et utdrag hentet fra KPMGs rapport fra 2014, der ser man at Norge kom dårligst ut av de nordiske landene når det kommer til rapportering av bærekraft og samfunnsansvar. Da man innførte lignende lovgivning i Danmark i 2011 som nå er innført i Norge, oppnådde man raskt en rapporteringsandel på 91 prosent samme året, og en videre økning på 8 prosent i 2013.

Tabell 3: Bærekraftig rapporteringsandel i Norden (KPMG, 2014)

Land/år	2013	2011	2008	2005
Norge	73 %	- *)	37 %	15 %
Danmark	99 %	91 %	24 %	22 %
Finland	81 %	85 %	44 %	31 %
Sverige	79 %	72 %	60 %	20 %

*) Norge inngikk ikke i undersøkelsen i 2011

Tallene fra Danmark viser en naturlig utvikling av rapporteringsandelen når det blir pålagt ved lov. Det tallene derimot ikke sier noe om, er hvordan innvirkning en slik lov på sikt vil ha på ledelsen og ansattes forhold til det å ta samfunnsansvar. Kan ansvarlighet ovenfor miljø og samfunn vokse synonymt med graden av rapportering i et selskap? Ifølge en undersøkelse gjort av Ditlev-Simonsen (2013) er det ikke alltid en positiv korrelasjon mellom det å rapportere om samfunnsansvar i en organisasjon, og det å ta ansvar for sosiale og miljømessige hensyn i samfunnet. Slik jeg ser det kan dette gå begge veier, bedrifter som ikke bruker særlig mye tid på å reflektere over samfunnsansvar kan plutselig oppdage at mange av deres grunnleggende forutsetninger i strategi og drift faktisk er det. Samtidig kan man oppleve det som Ditlev-Simonsen beskriver, at bedrifter bruker rapporteringen som et PR-verktøy, eller som hun også nevner: et forsvar til tidligere kritikk de har fått.

4.2.3 Frivillige internasjonale standarder

I rskl. §3-3c (1998) står det også at *”Departementet kan i forskrift fastsette at en offentlig framskrittsrapport i henhold til FNs initiativ for samarbeid med næringslivet om en bærekraftig utvikling eller en offentlig rapport foretaket har avlagt innenfor rammeverket til Det globale rapporteringsinitiativet, kan erstatte redegjørelsen etter første ledd. (...)”*.

Det kan tolkes slik at regjeringen har tatt høyde for at det kan bli aktuelt at utbredte internasjonale standarder som FNs Global Compact eller GRIs rammeverk kan erstatte redegjørelsen det nå er krav om. Dersom denne typen rapportering kan likestilles med kravet i loven understreker det motivet med kravet, som er å motiverer til bærekraftig drift og samfunnsansvarlig drift. Nettopp fordi man viser forståelse for at et selskap som allerede oppfyller krav til en type bærekraftig rapportering ikke blir nødt til rapportere dobbelt opp. Nedenfor har jeg gått inn på tre av de største aktørene i markedet når det kommer til internasjonale standarder og rammeverk.

4.2.3.1 Global Reporting Initiative

Global Reporting Initiative (GRI) er en uavhengig organisasjon som jobber mot å fremme bruken av bærekraftig rapportering, som et viktig bidrag for at organisasjoner kan bli mer bærekraftig, og for at de skal kunne bidra til en bærekraftig utvikling. Deres misjon er at de skal gjøre bærekraftig rapportering til standard praksis gjennom veiledning og støtte til organisasjoner. GRI ble etablert i 1997, og hadde stort fokus på alle interessenter i deres første rapport, Guidelines, som kom i 2000. Siden har det kommet ut oppdaterte versjoner av rapporten jevnlig, G2 kom i 2002, G3 i 2006 og G4, som er den siste versjonen av rapporten kom i mai 2013. Rapporten presenteres i to ulike deler, en som omhandler rapporterings prinsipper og standarder, og en manual som gir retningslinjer og forklaringer til hvordan rapporteringsprinsippene skal anvendes. GRI tilbyr også retningslinjer for ulike sektorer der de går inn på sentrale bransjespesifikke forhold som kan være utfordrende. Gruvedrift er en av sektorene som har egne retningslinjer (globalreporting.org, 2015). I KPMGs rapport på bærekraftig rapportering kommer det frem at GRIs standarder har en oppslutning på 78 prosent på verdensbasis, og innenfor de 250 største selskapene i verden er oppslutningen på hele 82 prosent. Begge har økt med forholdsvis 9 og 4 prosent siden 2011 (KPMG, 2013).

4.2.3.2 FNs Global Compact

FNs Global Compact er det største frivillige initiativet til samfunnsansvar på verdensbasis med 12000 deltakere fordelt på 145 ulike land. Global Compact er et praktisk rammeverk for utvikling, implementering og bevisstgjøring av bærekraftig politikk og praksis i alle typer selskaper, og deres visjon er å at man en dag skal ha en bærekraftig og inkluderende global økonomi som leverer langvarige fordeler for mennesker, samfunn og markeder.

FNs Global Compacts ti prinsipper omhandler menneskerettigheter, arbeidslivet, miljøhensyn og anti-korrupsjon og er det som danner grunnlaget for rammeverket (Unglobalcompact.org, 2015).

<u>Menneskerettigheter:</u>   1. Bedrifter skal støtte og respektere vern om internasjonalt anerkjente menneskerettigheter, og2. påse at de ikke medvirker til brudd på menneskerettighetene. <u>Arbeidslivet:</u>   3. Bedrifter skal holde organisasjonsfriheten i hevd og sikre at retten til å føre kollektive forhandlinger anerkjennes i praksis,4. sikre at alle former for tvangsarbeid avskaffes,5. sikre at barnarbeid reelt avskaffes, og6. sikre at diskriminering i arbeidslivet avskaffes. <u>Miljøhensyn:</u>   7. Bedrifter skal støtte en føre-var-tilnærming til miljøutfordringer,8. ta initiativ til fremme av økt miljøansvar, og9. oppmuntre til utvikling og spredning av miljøvennlig teknologi. <u>Anti-korrupsjon:</u>   10. Bedrifter skal bekjempe enhver form for korrupsjon, herunder utpressing og bestikkelser.

Figur 10: FNs Global Compact (oversatt til norsk av regjeringen.no, 2014)

Alle medlemmene av FNs Global Compact bør gjøre sitt ytterste for at alle prinsippene blir overholdt, ikke bare innad i selskapet – men gjerne i hele verdikjeden inkludert leverandører, underselskap og samarbeidspartnere.

4.2.3.3 International Organization for Standardization

International Organization for Standardization (ISO) er en uavhengig organisasjon som jobber med å utvikle frivillige internasjonale standarder innenfor de fleste industrier. Standardene inneholder spesifikasjoner om produkter, service, systemer, kvalitet, sikkerhet og effektivitet. Utviklingen av standardene følger fire ulike nøkkelpinsipper; de utvikles fordi det er et behov for dem i markedet, de baserer seg på global ekspertise, har mange ulike interessenter med i utviklingsprosessen, og de baseres på en felles enighet der kommentarer fra interessenter skal tas med i vurderingen. ISO deler standardene inn i ulike kategorier, og ISO 14000 *Environmental Management* og ISO 26000 *Social Responsibility* (oversatt til norsk i standarden NS-ISO 26000) er standarder som begge er relevante for å oppnå bærekraftig drift og rapportering i gruveindustrien (iso.org, 2015).

Standarden ISO 26000 som ble publisert i 2010 er ment som et verktøy for å hjelpe organisasjoner til å forstå hva det innebærer å ta samfunnsansvar og hvordan man overfører prinsipper til effektive handlinger. Det inneholder ingen formelle krav og kan derfor ikke brukes til å oppnå noen form for sertifisering, men er et verktøy kan benyttes for å implementere og integrere samfunnsansvar i hele organisasjonen. Høsten 2011 inngikk ISO og GRI et samarbeid på bakgrunn av denne standarden slik at selskaper som benytter seg av GRIs standarder skal ha et verktøy som gjør at deres rapportering også kan samsvare med ISO 26000s bestemmelser.

4.3 Bærekraftig rapportering og industrien for metalliske malmer: offentlig informasjon

I 2009 ga Utenriksdepartementet ut St.meld. Nr. 10 (2008-2009) *Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi* der samfunnsansvar betraktes som en avgjørende forutsetning for at samspillet mellom de mulighetene som finnes, og de konsekvensene som oppstår i næringslivet skal kunne fungere på best mulig måte. Denne stortingsmeldingen var utgangspunktet for Prop. 48 L (2012-2013) forslag til lovvedtak, *Endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover (rapportering om samfunnsansvar mv.)* som ble godkjent i desember 2012. Fra regnskapsåret 2013 ble lovvedtak *Redegjørelse om samfunnsansvar* gjort gjeldende, slik at alle foretak som ikke er små måtte oppfylle det nye kravet. Nedenfor presenterer jeg funn fra årsrapportene til Titania AS, Nussir ASA, Rana Gruber AS, Sydvaranger Gruve AS og Nordic Mining ASA for årene 2011, 2012 og 2013, samt innhold fra selskapenes hjemmesider.

4.3.1 Årsrapportenes innhold i 2011

For regnskapsåret 2011 skulle årsberetningen for foretak som ikke er små, etter rskl. §3-3a (1998), inneholde opplysninger og eventuelle tiltak som omhandlet arbeidsmiljøet, likestilling i virksomheten, diskriminering og eventuelle ikke-ubetydelige innvirkninger foretaket har hatt på det ytre miljø. Det fantes ikke krav til informasjon om samfunnsansvar eller bærekraftig drift utover det som skulle rapporteres om ytre miljø.

I forhold til de kravene som var gjeldende for regnskapsåret 2011 har alle selskapene i bransjen rapportert tilstrekkelig på alle punktene. På punktet for ytre miljø har noen av selskapene kun fokus på konsesjonskrav og utslipp i forhold til tillatelser. Titania AS skriver i sin årsrapport for 2011 at de *”arbeider kontinuerlig med å forbedre forhold som kan påvirke det ytre miljøet”*, noe som blir gjentakende uten mer utfyllende informasjon i årsrapportene for 2012 og 2013. Nussir ASA skriver dette om helse, miljø og sikkerhet i sin rapport for 2011: *”Boringen ble gjennomført på en måte som tilstrebet en skånsom behandling av miljøet, i tråd med nødvendige tillatelser”*.

Nordic Mining ASA og Sydvaranger Gruve AS har derimot utfyllende informasjon om miljø, og Sydvaranger Gruve AS skriver følgende om ytre miljø i sin rapportering for 2011:

”Sydvaranger Gruve AS vil fortsette å bygge en bærekraftig fremtid for ansatte, samfunnet, aksjonærer og samarbeidspartnere. Miljømessig bærekraft oppnås gjennom å benytte de beste materialer og teknikker for å minimere miljøpåvirkning, kontinuerlig innsats for å minimere utslipp og gjennom arbeid for å eliminere risikoen for uforutsette utslipp. Disse målene er kun mulig å oppnå gjennom intern og ekstern miljøbevissthet, ved tett samarbeid med lokalsamfunnet, ansatte og juridiske myndigheter og ved å trekke på relevant kunnskap gjennom målinger og overvåkning av miljøet rundt oss. Selskapet ønsker å starte en prosess for å sammenligne seg med andre selskaper innen gruveindustrien både innenlands og utenlands” (Sydvaranger Gruve, 2011).

I årsberetningen til Nordic Mining blir framtidsutsiktene til selskapet presentert med fokus på etterspørselen etter mineralske ressurser og hvilke miljøutfordringer som tradisjonelt knyttes til gruvedrift: *”Gruvevirksomhet har historisk sett hatt utfordringer på miljøsidene. Økt miljøbevissthet og fokus stiller større krav til planlegging, tiltak samt utvikling og anvendelse av moderne teknologi for å minimere negative effekter og miljøkostnader. Nordic Mining har som ambisjon å være en aktør med høy standard på dette området” (Nordic Mining, 2011).*

Sistnevnte har også et eget kapittel for samfunnsansvar i sin årsrapport der de skriver: *”Nordic Mining tilstreber høy standard for selskapsstyring med vekt på integritet, etiske retningslinjer og respekt for mennesker og miljø. Selskapet har et langsiktig perspektiv og skal kjennetegnes ved ansvarlighet og pålitelighet i forhold til ansatte, myndigheter, forretningsforbindelser og andre interessenter. Nordic Minings virksomhet skal oppleves som en positiv bidragsyter i de lokalsamfunn hvor vi er tilstede. Selskapets produkter skal ha en positiv betydning for en bærekraftig samfunnsutvikling” (Nordic Mining, 2011).*

Begge selskapene har målsettinger i tråd med miljø og samfunnsansvar og Nordic Mining skriver at selskapets mål og strategier tar utgangspunkt i *”å skape størst mulig langsiktig verdi med fokus på undersøkelse, utvinning og foredling av høyverdige industrimineraler og metaller som inngår i avanserte verdikjeder, og som har betydning for en bærekraftig samfunnsutvikling” (Nordic Mining, 2011).*

”Sydvaranger Gruve AS forventer å styrke sin miljøsatsing ytterligere i 2012, og målet er å oppnå ISO 14001-sertifisering av sine miljøsystemer innen en toårs periode” (Sydvaranger Gruve, 2011).

4.3.2 Årsrapportenes innhold i 2012

For regnskapsåret 2012 er det fortsatt samme krav som i 2011, der opplysninger og eventuelle tiltak som omhandler arbeidsmiljø, likestilling, diskriminering og ytre miljø skal nevnes. Det nye lovvedtaket om samfunnsansvar ble som nevnt innledningsvis vedtatt sent på året, men ikke gjort gjeldende før i april 2013 og er derfor ikke et krav for dette regnskapsåret.

I rapporteringen for 2012 er det mye gjentakende informasjon fra tidligere år, spesielt for Titania AS, Nussir ASA og Rana Gruber AS. Utslippstillatelser blir nevnt, samt at et akuttutslipp er *”fulgt opp i bedriftens elektroniske forbedringssystem og følges opp med analyser og tiltak”* (Titania, 2012). Også for dette året rapporterer alle selskapene tilfredsstillende i forhold til de krav som er gjeldende for regnskapsåret.

Om miljøresultater skriver Sydvaranger Gruve dette i årsrapporten for 2012: *”Sydvaranger Gruve AS vil fortsette å bygge en bærekraftig framtid for ansatte, samfunnet, aksjonærer og samarbeidspartnere. Miljømessig bærekraft oppnås ved å fremme intern og ekstern miljøbevissthet og ved å ha full kontroll over selskapets aktiviteter. Dette vil kun være mulig ved tett samarbeid med lokalsamfunnet og de ansatte, og ved å trekke på relevant kunnskap gjennom målinger og overvåkning av miljøet rundt oss. Selskapets miljøpolitikk fokuserer på tre hovedmålsettinger: Bevissthet, Overvåkning og Kontroll”* (Sydvaranger Gruve, 2012).

Sydvaranger Gruve har også et eget avsnitt om samfunnsrelasjoner i 2012 der lokal forankring, lokale ansettelser og støtte til kulturelle og sportslige arrangement blir poengtert.

I Nordic Minings kapittel for samfunnsansvar går de inn på det nye lovvedtaket som ble vedtatt i 2012, og som blir gjeldende for regnskapsåret 2013. De forbereder seg på at bedriften *”må presentere sin strategi på samfunnsansvar, hvordan dette blir fulgt opp i den daglige driften, samt de føringer og den samfunnsansvarlige politikken som selskapet benytter for å oppnå sine samfunnsrelaterte mål. Nordic Mining er klar over sin rolle i utviklingen av lokalsamfunn, samt hvordan det påvirker interne og eksterne interessenter. Selskapet arbeider for å sikre at virksomheten er å anse som et positivt bidrag til lokalsamfunnene hvor selskapet opererer. I løpet av 2012 har selskapet jobbet for å sikre at bedriftens policy har vært fulgt vedrørende miljøansvar, verdiskaping og samfunnsansvar, helse, sikkerhet, miljø og anti-korrupsjon i alle sine virksomheter”* (Nordic Mining, 2012).

De har utviklet tre pilarer som organisasjonens samfunnsansvar bygger på: miljøvennlig ansvarlighet, verdiskaping i sosiale kontekster og helse, miljø, sikkerhet og antikorrupsjon.

”Nordic Mining tilstreber å opprettholde en høy standard på eierstyring og selskapsledelse med vekt på integritet, etiske retningslinjer og respekt for mennesker og miljø. Nordic Mining rapporterer gjennomsluktig i aktuelle samfunnsansvarlige situasjoner samt i mål og prosesser som selskapet har etablert i samfunnsansvarlige relaterte saker” (Nordic Mining, 2012).

De skriver videre at mineralindustriens omdømme har forbedret seg de siste årene på bakgrunn av forbedrede metoder for kartlegging, utvikling og drift i forbindelse med mineraler. Mineralforekomster er ofte lokalisert rundt sårbare lokalmiljø og derfor må utvinningsselskap opprettholde deres ansvar overfor samfunnet og miljøet ved å engasjere lokale interessegrupper i en åpen dialog i forhold til etikk og ansvarlighet. Nordic Mining ønsker å være et positivt bidrag og medvirkende kraft for å sikre et bærekraftig og lokalt samfunn og miljø. De er opptatt av lokal forankring og mener bruken av sjøtransport fremfor landtransport er mer miljøvennlig, og derfor vil effekten gi et mer positivt økologisk og miljømessig fotavtrykk.

”Nordic Mining erkjenner behovet for å fortsette det strategiske og operative arbeidet med samfunnsansvar. Styret og ledelsen vil arbeide for å videreutvikle selskapets samfunnsansvarlige profil. Det kommende rapporteringskravet i norsk regnskapslov har igangsatt en intern prosess hvor Nordic Mining vil utvikle et sett med kortsiktige og langsiktige mål i forhold til samfunnsansvar” (Nordic Mining, 2012).

De ønsker å starte en prosess der de analyserer og identifiserer hvordan deres kjerneaktiviteter påvirker sosiale, miljømessige og økonomiske aspekter, og gjennom dette utvikle målsettinger. *”Selskapet erkjenner videre behovet for å gjøre seg kjent med mulige retningslinjer og føringer som kan legge grunnlaget for deres samfunnsansvarlige politikk og strategi. Selskapet har ennå til gode å bestemme hvilket sett av retningslinjer de ønsker å forholde seg til, men samfunnsansvar i Nordic Mining er et arbeid som pågår, og må gjøres i henhold til selskapets størrelse, mål og utviklingstempo” (Nordic Mining, 2012).*

4.3.3 Årsrapportenes innhold i 2013

Årsrapportenes krav om innhold for regnskapsåret 2013 er utvidet og rskl. §3-3c *Redegjørelse om samfunnsansvar* (1998) er vedtatt. I redegjørelsen skal det gjøres rede for hvordan man integrerer hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter. Videre skal retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder som finnes internt i selskapet opplyses om i forhold til anvendelse av disse i foretaket. Det skal gjøres en vurdering av hvilke resultat som er oppnådd og hvilke forventninger som foreligger i forhold til videre arbeid.

Det er lite endring i rapporteringene til Titania AS, Nussir AS og Rana Gruber AS som tidligere år også har hatt minimalt med informasjon i sine årsrapporter. Rana Gruber AS sier i forhold til ytre miljø at de er pålagt strengere krav til utslipp i forbindelse med ny utslippstillatelse og at de har investert i renseanlegg til elv og fjord slik at de kan klare å holde de nye utslippskravene. Ingen av selskapene nevner forhold utover det som var krav om tidligere år, men gjentar heller informasjon om konsesjonskrav, utslippstillatelser og lignende på miljø-punktet.

Sydvaranger Gruve har mye fokus på miljøresultater i årsberetningen for 2013 og innenfor selskapets miljøpolicy der de fokuserer på de tre hovedområdene bevissthet, overvåking og kontroll. De diskuterer sentrale temaer som miljøovervåking, støy og støv i kvartalsvise møter, er aktive i forhold til miljøovervåking og har startet etableringen av et undersøkelsesprogram for mulige langtidsvirkninger og nedbryting av flokkuleringskjemikalier i avgangsdeponiet i Bøkfjorden. Internrevisjon et viktig verktøy for de slik at de kan sikre at de alltid holder seg oppdatert på lover og regler.

Under samfunnsrelasjoner kommer de inn på at første fase i et utvidelsesprogram er avsluttet ved at de har fått nødvendige godkjenninger fra kommunen. De tar også frem årlige meningsmålinger som lokale media gjennomfører og anser forholdet som *”Et godt og gjensidig nyttebasert forhold til lokalmiljøet er på mange måter Selskapets legitimitet for bærekraftig drift i en industri som setter sine tydelige spor på mange områder”* (Sydvaranger Gruve, 2013). Videre er lokal ansettelse, bruk av lokale lærlinger og støtte til kultur og sport samfunnsrelaterte ting de foretar seg. Et ekspansjonsprosjekt de har gående handler om en

utvidelse som gjør at de kan doble produksjon og de har forventninger til at det *”i betydelig grad vil bidra til konkurransedyktig og bærekraftig drift til fordel for alle interessentgrupper”* (Sydvaranger Gruve, 2013).

Nordic Mining har gjort noen endringer fra året i kapittelet om samfunnsansvar, og blant annet inkorporert miljømessig ansvarlighet som en del av samfunnsansvaret i selskapet:

”Nordic Mining tar ansvar for hvordan kjernevirksomheten i konsernet kan påvirke sosiale, miljømessige og økonomiske aspekter av lokalsamfunn og interne og eksterne interessenter. Samfunnsansvar i Nordic Mining er etablert i konsernstrukturen gjennom styret og konsernledelsen og bygger på fire hovedpilarer: Miljømessig ansvarlighet, verdiskaping i en sosial kontekst, høye standarder for helse og sikkerhet og strenge regler for anti-korrupsjon” (Nordic Mining, 2013).

Når det kommer til miljømessig ansvarlighet prøver selskapet å etterleve at all aktivitet skjer i tråd med miljøvennlig ansvarlighet og at bærekraftige prinsipper følges slik at man minimerer eventuelle negative konsekvenser av prosjekter. De er opptatt av lokal produksjon og foredling og forventer at deres utsendelse fra Engebøprosjektet sammenlignet med lang distanse leveranser kan redusere CO2 med omtrent 80 %.

Verdiskaping i sosiale kontekster handler om å ha et godt forhold til lokalsamfunnet og skape både direkte og indirekte verdier. De benytter seg av tjenester fra lokale leverandører så langt det er mulig, og har en åpen dialog med lokalsamfunn. De ansatte er den viktigste ressursen selskapet innehar og derfor prøver de hele tiden å være proaktive i forhold til helse- og sikkerhetstiltak. De har etablert etiske retningslinjer for å opprettholde strenge krav til arbeidet med anti-korrupsjon.

”Nordic Minings arbeid med bærekraft og eierstyring er en dynamisk prosess som vil bli utviklet i tråd med konsernets størrelse, prosjektaktiviteter og utviklingstrinn. Fremover er konsernets første prioritet og mål å levere den nødvendige tilleggs miljøinformasjon om Engebøprosjektet til departementet for Klima og miljø for å gi komfort i planene for mineralproduksjon og sikre tillatelser for prosjektet. Selskapet vil vurdere og prioritere andre oppgaver og saker når Engebøprosjektet er flyttet til neste fase av utviklingen” (Nordic Mining, 2013).

4.3.4 Innhold på selskapenes hjemmesider

Titania AS sine nettsider er en del av morselskapet Kronos sine nettsider. Der finnes kortfattet informasjon om deres historie, produksjon og ISO-9001 sertifisering til selskapet. Når det kommer til sikkerhet er det lagt ut en pdf-fil med instruks om hva de krever ved innleie av arbeidskraft. Fokuset er på arbeidsmiljø, beskyttelse av ytre miljø, produkter og bedriftens verdier, de har også utarbeidet prinsipper i forhold til sikkerhet. På nettsidene finnes også egne sider for bærekraft, som ifølge Kronos betyr å opptre ansvarlig på økonomiske, økologiske og sosiale vilkår på vegne av fremtidige generasjoner. Bærekraft er en pågående prosess som har vært fokus i selskapet siden 60-tallet og de har en overensstemmelse om at miljøet utenfor skal være like rent som miljøet innendørs.

I 2005 ble Nussir ASA etablert og skriver på sine hjemmesider at de *”søker å drive gruvedrift på en bærekraftig måte og minimere miljøbelastningen i Kvalsund Kommune. Vi tar vårt samfunnsansvar på alvor gjennom å engasjere lokalbefolkning, delta i mange lokale, regionale og nasjonale fora, prioritere de menneskelige ressursene i regionen og ved å respektere naturen rundt oss. Med riktig forvaltning av de lokale ressursene søker vi å opptre på en slik måte at lokalsamfunnet ønsker Nussirs virksomhet velkommen.”*. De har fokus på miljø og drar spesielt frem viktigheten med å minimere skade på miljøet i et sub-arktisk klima. De deler inn miljøkonsekvensene sine i fire kategorier; på land, i sjøen, i lufta og støy. Videre mener de at god kommunikasjon med Kvalsund Kommune vil kunne føre til økonomisk vekst med miljømessig bærekraft.

Rana Gruber AS sine nettsider har informasjon om samfunnsansvar, kvalitetssikring og HMS. Om samfunnsansvar sier de at deres fokus er på de mineralske stoffer som tas ut på en *”forsvarlig bærekraftig måte der utnyttelsen av de naturlige ressursene maksimeres”*. De er også ISO-9001 sertifisert som går på kvalitet, og jobber per i dag med å sertifisere bedriften for ISO-14001 som et ledd i miljøpolitikken deres.

Sydvaranger Gruve AS har informasjon om bærekraftig drift på sine nettsider, og har målsetting om å være blant de beste innenfor sikkerhet og miljø. Om miljøpolicyen deres sier de: *Sydvaranger Gruve vil skape en bærekraftig fremtid for våre ansatte, lokalsamfunnet, aksjonærer og forretningsforbindelser. Miljømessig bærekraft skal oppnås ved å fostre intern og ekstern oppmerksomhet rundt miljø, og ved gjennomføring av streng overvåking og*

utslippskontroll i forbindelse med forretningsvirksomheten". De har også listet opp arbeidsprinsipper og instruksjoner i forhold til helse og sikkerhet.

På Nordic Mining ASAs nettsider er samfunnsansvar tema og de *"tilstreber å opprettholde en høy standard på eierstyring med vekt på integritet, etiske retningslinjer og respekt for mennesker og miljø"*. De har et langsiktig perspektiv og ønsker å være kjent for ansvarlighet og pålitelighet i forhold til sine interessenter. Produktene deres skal være et positivt bidrag til bærekraftig samfunnsutvikling. De vil også være proaktive i miljørelaterte saker og i forhold til informasjon om beslutninger som tas i selskapet.

4.3.5 Oppsummering

- Titania AS har en årsberetning med meget lite informasjon. De fleste formuleringen går igjen fra år til år, og er bare på ett par linjer. Informasjon om konsesjoner og utslippstillatelser er ting som går igjen. På selskapets nettsider via morselskapet har de informasjon om arbeidet med bærekraft som har foregått siden 60-tallet og en definisjon på bærekraft er lagt til grunn.
- I Nussir ASAs årsberetning er det heller ikke mye informasjon på de ulike punktene som kreves. De har fokus på tillatelser og nevner hensyn til miljøet i forbindelse med fremtidig virksomhet. Formuleringene gjentas fra år til år. På nettsidene til selskapet nevnes både bærekraftig drift og samfunnsansvar i forhold til målsettinger i gruvedriften.
- Rana Gruber AS skriver også om utslipp og krav i forhold til ytre miljø i sine årsberetninger. HMS er nevnt alle årene. I 2013 kommer de inn på tiltak som er gjort i forbindelse med nye, strengere krav rundt utslipp fra myndighetene. På nettsidene til selskapet nevnes samfunnsansvar og at mineralske ressurser tas ut på en forsvarlig bærekraftig måte.
- Sydvaranger Gruve AS har i sine årsrapporter stort fokus på å bygge en bærekraftig fremtid for selskapet, og har mål for hvordan miljømessig bærekraft skal oppnås. I rapporten for 2011 setter de seg mål om å oppnå ISO 14001-sertifisering innenfor en toårs periode. I 2012 rapporterer de om tre etablert hovedmålsettinger i forbindelse med selskapets miljøpolitikk; bevissthet, overvåking og kontroll. I 2013 følger de opp med informasjon om hovedmålsettingene innenfor miljø. Samfunnsrelasjoner blir nevnt både i 2012 og 2013. På nettsidene til selskapet er også samfunnsansvar og deres miljøpolicy tema.
- Nordic Mining ASA har et eget kapittel for samfunnsansvar i alle de aktuelle årsrapportene. I 2011 nevnes miljøutfordringer og de historiske utfordringene som har vært i forbindelse med gruvedrift, samt at de ønsker å oppnå en høy standard når det kommer til samfunnsansvar. I 2012 kommer de inn på samfunnsansvar i forbindelse med tre pilarer: miljøvennlig ansvarlighet, verdiskaping i sosiale kontekster og helse, miljø, sikkerhet og antikorrupsjon. De nevner det nye kravet for redegjørelse om samfunnsansvar som etter hvert blir gjeldende. Grønn energi og en næring i endring er fokus i forordet i 2013 og anti-korrupsjon er blitt en egen pilar under samfunnsansvar. Samfunnsansvar og samfunnsutvikling er også aktuelt på selskapets nettsider.

4.4 Bærekraftig rapportering og industrien for metalliske malmer: intervjuer

I dette kapitlet skal jeg presentere resultatene av mine intervju med Titania AS og KPMG. I intervjuene mine har fokuset vært å avdekke hvilke holdninger som eksisterer i mineralindustrien, og hvilke grep som gjøres internt og eksternt i forhold til arbeid med samfunnsansvar og bærekraftig drift, og rapporteringen av det.

4.4.1 Titania AS

Titania er et selskap som i hovedsak driver med utvinning og salg av mineraler. Per april 2015 har de 311 ansatte, og ut fra tall fra Brønnøysundregistrene har det ligget på det de siste årene. Omsetningen i 2013 var 873 590 NOK (i tusen). Anlegget der Titania nå har sin produksjon ble grunnlagt i 1902 og det har vært produsert ilmenitt der siden 1916. Selskapet startet gruvedrift i anlegget på Tellnes på 60-tallet og bergverket er et av de to største malMBERGVERK igjen i landet. Titania er per i dag en av de største produsentene av titanmineraler på verdensbasis (Sæland, 2015). Jeg gjennomførte intervju med personalsjefen i selskapet som også har ansvaret for samfunnskommunikasjon, og ytre miljø-ansvarlig. De er begge med i selskapets ledergruppe.

4.4.2 Intervju med Titania AS

Innledningsvis kommer de inn på en policy i konsernet om at de skal kommunisere så lite som mulig ut, og at de derfor har en årsberetning som er strippet for informasjon. Personalsjefen kommer inn på at selskapet ble etablert i 1902 og at det gjennom tre generasjoner er godt integrert i lokalsamfunnet. Med tanke på hva en redegjørelse om samfunnsansvar kan gi foretaket svarer personalsjefen:

”...det ikke ville være problematisk å rapportere om nærmest alt vi gjør. Vi føler at ting er på plass og kunne tåle dagens lys hvis det var kultur for å kommunisere det gjennom en årsberetning så hadde vi ikke hatt problemer med at det ble gjort”.

I årsrapporten er det bare akuttutslipp og informasjon om de har holdt seg innenfor eller utenfor konsesjon som blir nevnt. *”Vi har et ekstensivt rapporteringssystem på miljø (...) Men det er heller ikke noe som er fanget opp i selve årsberetningen, så vidt jeg husker”.* Bevisstheten rundt de positive sidene ved åpenhet og hva det kan føre med seg av aksept blant interessenter, og kanskje spesielt nærmiljø, er de lite bevisst på.

Som dominerende aktør i lokalmiljøet forholder de seg til samfunnsansvar internt og eksternt i bedriften gjennom sponning av kulturelle og idrettslige arrangementer, samarbeid med kommunen om akuttinnsats i forbindelse med brannvern, via sikkerhetserklæringer for eksterne samarbeidspartnere, etiske retningslinjer for ansatte og eiendom som de lar den lokale jeger- og fiskeforeningen forvalte slik at den er disponibel for lokalbefolkningen. *”Det er jo mange sånne ting, vi opererer egentlig åpent og føler det er generøst, men det blir ikke rapportert i noen sammenhenger i papirform”.*

Videre går de inn på kravene de har i bransjen: *”Vi må, per definisjon, drive samfunnsansvarlig, for det ligger i kravene fra bergvesenet til den virksomheten vi har at forekomsten skal driver på en ansvarlig måte. Jeg vet ikke akkurat formuleringen på det, men vi kan ikke heie i vei og ta ut utelukkende de mest interessante økonomiske delene av malmen og la det andre ligge igjen. Vi må drive som om virksomheten er langsiktig, og der ligger det også et samfunnsansvar som vi har fått og forvalter av staten”.*

Når det kommer til beslutningstaking og forpliktelser i forhold til deres interesser har de i utgangspunktet ikke tatt noe standpunkt. De følger de gitte konsesjoner og utslippstillatelser som er påkrevd via Miljødirektoratets årlige egenkontrollrapport. I tillegg måler de, på eget initiativ, sanselukt til nærmeste bebyggelse fra et landdeponi. I forhold til utslipp i sjø holder de seg innenfor konsesjonene, men prøver også å unngå misfarging av sjøen.

Med tanke på å forbedre redegjørelsen av samfunnsansvar i forhold til dagens redegjørelse, som er en minimumsbeskrivelse med bruk av gjentakende formuleringer fra år til år, kommer de inn på at fokuset ligger på de økonomiske tallene. *”Det har jeg inntrykk av at er en mye viktigere del enn selve årsberetningen, på mange måter”.* Informantene har ikke vært oppmerksomme på at redegjørelsen om samfunnsansvar skulle bli et krav og sier:

”Nei, sånn som det foregår her så pleier vi å få et forslag fra økonomiavdelingen på årsberetning. Og vi bare, ansvarlig for ytre miljø fyller ut sine ting som er innenfor miljø og jeg fyller ut mine ting som er mer med de mykere sidene, også bryr vi oss ikke noe videre om det. For bevisstheten omkring at disse skal med i årsberetningen er ikke stor”.

Når vi kommer inn på det økte fokuset på bærekraftig drift og samfunnsansvar de siste årene og hvilke utslag det har gitt i deres bransje sier personalsjefen: *”Jeg har inntrykk av at vår*

bransjeorganisasjon er veldig opptatt av det, og snakker mye om det. Og at det etter hvert er noe som kommer ut til bedriftene, det tror jeg". Det har vært fokus på det i bergindustrien og bransjeorganisasjoner. Selskapet har vært representert i flere komiteer og arbeidsgrupper i forbindelse med ytre miljø, deponering, kommunikasjon også videre. Ansvarlig for ytre miljø sier at:

"(...) det har vært mye snakk rundt det her med å definere ordet bærekraftig drift i bergindustrien. Hva er det som ligger i det ordet. Men, jeg vet ikke om jeg har havnet på noen klar definisjon. Det har vært veldig fokus på det. (...) Det har vært flere konferanser der man inviterer bedrifter og kommuner. Og der er det forskjellig tema, og ganske ofte så har bærekraftig, selve ordet og definisjon av bærekraftig drift vært hovedtema for konferansene også".

På spørsmål som omhandler internasjonale standarder har ingen av de kjennskaper til verken GRI eller FNs Global Compact. De er ISO 9001 sertifisert, den går på kvalitet. De har også vurdert å gå inn på ISO 14000 som omhandler miljøsystemer, men det ikke tatt noe standpunkt i den saken per i dag. Når vi snakker litt om dette med internasjonale standarder og sertifiseringer kommer personalsjefen inn på det med kapasitet:

"Vi har jo sett at en del av dette ofte er spørsmål om kapasitet. Vi har flere ganger diskutert å ha en miljørapport som er litt mer leservennlig enn bare graf og kurver. Men det strander alltid på at det stort sett er ytre miljø-ansvarlig som jobber med disse tingene og det er igjen kapasitetsproblemer som gjør at vi ikke kommer lengre med det. Men det er klart at hvis det er forskrift om det og krav fra samfunnet om det så er vi jo nødt til å løse det på en annen måte enn det vi sikkert har gjort til nå. Men nå øker vi kapasiteten på ytre miljø-siden så det er mulig at vi kan bevege oss et skritt mer på det. det er ikke noe prinsipielt som ligger til grunn for at vi ikke skulle være helt åpne på disse tingene".

4.4.3 Oppsummering

- Selskapet har en policy om å kommunisere minimalt ut av selskapet. Det blir nevnt at de er godt integrert i lokalmiljøet og ting de foretar seg kan tåle dagens lys dersom det var kultur for å kommunisere det. De er lite bevisst på de positive sidene ved åpenhet og gjennomsiktighet i selskapet.
- I forhold til samfunnsansvar internt og eksternt i selskapet nevner de sponning av lokale idrettslag, akuttinnsats i forbindelse med brannvern i kommunene, og fiske- og jaktressurser som står til fri disposisjon via forbund. Det blir nevnt at det er krav fra staten om samfunnsansvarlig drift i bransjen.
- De anser den økonomiske informasjonen i årsrapporten som den viktigste og det gjenspeiles i en årsberetning med svært lite informasjon. De var ikke forberedte på det nye kravet om samfunnsansvar og sier de får forslag fra økonomiavdelingen på årsberetningen, så skriver de noen setninger hver før de sender det tilbake til økonomiavdelingen.
- Bransjeorganisasjonen deres er opptatt av bærekraft, på samlinger og konferanser er det ofte tema. De er medlem av komiteer i bransjeorganisasjonen, men har ikke selv gjort seg opp en mening om hva de legger i begrepet bærekraft.
- Selskapet har ingen kjennskap til internasjonale rammeverk som GRI eller FNs Global Compact. ISO 26000 er også ukjent. De er ISO 9001-sertifisert og har sett på ISO 14000, men ikke tatt noe standpunkt.

4.4.4 KPMG

KPMG er et internasjonalt revisjonsselskap som tilbyr tjenester knyttet opp mot rådgivning, skatt og avgift med mer. De er blant de fire største på verdensbasis og har stort fokus på samfunnsansvar. De følger FNs Global Compact og deres ti prinsipper og gir årlig ut en rapport om hvordan de i praksis jobber med å arbeide etter prinsippene. De tilbyr også veiledning for selskap som har et ønske om å utvikle en bærekraftig og ansvarlig forretningsmodell via konsulenter som er knyttet opp mot *Climate Change and Sustainability Services* (kpmg.com, 2015). Jeg gjennomførte intervju med Cilia Indahl, konsulent for Climate Change and Sustainability Services som hadde gått gjennom intervjuguiden på forhånd med Anette Rønnov, Senior Manager, Sustainability.

4.4.5 Intervju med KPMG

Bedrifters oppmerksomhet når det kommer til samfunnsansvar i deres beslutninger i forhold til strategi, daglig drift og i forholdet til deres interessenter avhenger av bransjen de er i. GRI har supplerende informasjon som tar for seg sektorspesifikke utfordringer og problemstillinger, og KPMG uttaler: *”I større grad så blir ulike bransjer klar over samfunnsansvar innad i deres bransje. Sånn at du kan ha en bransje som er kjempeoppmerksom, også kan du ha en annen som er mindre oppmerksom”*

Videre kommer konsulenten inn på funn fra sin masteroppgave: *”Noe av det jeg kom frem til i min masteroppgave var dette med at når det kommer til bærekraft, så er det en ting alle bryr seg om og det er hva konkurrentene deres gjør. Og da blir det veldig relevant for de å se på hva de andre gjør i vår bransje”*.

KPMG opplever at bedrifter kontakter de i forbindelse med veiledning til samfunnsansvar, men at de også selger det inn via revisjon i noen tilfeller. Når størrelsen på selskapene begynner å bli vesentlige, er GRI standarder det som er mest anerkjent. Om veiledning uttaler de følgende:

”Dette med veiledning av samfunnsansvar er mye, mye mer enn bare det å rapportere om det. Bedrifter starter ofte med samfunnsansvar på rapporteringssiden, og det er derfor et sånt krav, uavhengig av hvor utydelig det er, vil ha en verdi fordi det sørger for at alle starter å se på og skifter fokus over på samfunnsansvar”.

Bedrifiers kunnskap om det nye kravet i regnskapsloven er varierende, det handler i stor grad om å være forberedt på det som kommer. Mange begynner i det små og så utvikler det seg til mer og mer omfattende rapportering. De fleste som er klar over kravene forventer også at de kommer til å øke, og at det derfor vil bli mer vanlig å integrere denne typen informasjon i den årlige rapporteringen. Bedrifter foretar en interesseanalyse i henhold til GRI sitt rammeverk, dersom flere hadde benyttet seg av informasjonen de sitter igjen med etter analysen, ville de kunne fattet beslutninger på grunnlag av hva som er typisk for deres bransje og hva interessentene deres bryr seg om og de uttaler videre at:

”Det vi ser på er at mange bedrifter benytter det internt. At det blir et styringsverktøy når man først begynner å rapportere om det. Men der skulle man gjerne sett at det var veldig mange flere av bedriftene som bruker det for det det er verdt. (...) Vi ser at investorsiden har større fokus på hva som rapporteres og gjennomsikten i en bedrift og hva de driver på med og hvor våken de er i forhold til risikoen de står ovenfor”

Ved kontrollering av selskapene opp mot kravet i forbindelse med verifisering av årsrapporter er det utfordrende på grunn av manglende utarbeidelse av spesifikke krav. Det er mye rom for tolkning og derfor blir det også mer komplisert å avgjøre om hvorvidt kravet overholdes eller ikke. *”Hadde det vært tydeligere krav så hadde det også vært lettere for de som sitter med revisjon å lettere verifisere om det blir overholdt eller ikke. Det blir en skjønnsvurdering fra de som sitter å ser på rapporten”*

Ordlyden i loven kan tolkes dithen at det kan komme forskrift om at GRI og FNs Global Compact kan erstatte redegjørelsen og da trekkes det frem at det er bra at norsk lovgivning støtter opp om internasjonale standarder. *”Det gjør det lettere for andre å se hva norske bedrifter gjør på området”*. Dagens situasjon i Danmark blir også nevnt, og at det nå er oppe til diskusjon om lovgivningen de innførte i 2011 på rapportering av denne typen informasjon skal ha krav om en mer detaljert redegjørelse.

Samarbeidet mellom GRI og ISO i forbindelse med standarden ISO 26000 er positivt fordi det kan føre til at rapporteringen blir mindre innviklet, og KPMG uttaler at:

”Det som er viktigst for oss er at bedriftene som klarer å benytte dette som et styringsverktøy faktisk får utbytte av å rapportere på det. (...) ISO 26000 var laget av bedrifter selv. Som nok er grunnen til at den ikke kan sertifiseres, og derfor bare er en felles på-tvers-av-bransjer på hvordan samfunnsansvar kan oppnås. Den er på en måte god i å satse på problemer og klargjør hva ting betyr og hva bedrifter tenker om det. Men det er dumt at den ikke kan sertifiseres. Og da tror jeg også at det er for egen overlevelse at ISO 26000, for å være relevant at de måtte slå seg sammen med GRI. Ellers hadde den bare kunne blitt lagt i hylla også hadde ingen sett på det”.

De sektorspesifikke standarder som GRI har slår positivt ut på bruken av GRI fordi det finnes indikatorer som er vesentlig for de ulike bransjene og det er nok viktig for at de skal bli benyttet. Det fokuseres på hva som er særegent og viktig i de ulike bransjene i forhold til bærekraftig rapportering, og KPMG anser de sektorspesifikke standarder som et positivt bidrag fordi:

”(...) de hele tiden utvikler egne standarder, for jeg tror det er sånn vi vil rapportere på det her i fremtiden. At vi kanskje har noen overordnede ting som er viktig, dette med at styre har eierskap, det er veldig positivt at det i rapporteringskravet at det må signeres av styret. At de står inne for hva som er skrevet om samfunnsansvar. (...) Jeg tror sektorspesifikke supplementer er viktig for at bedrifter skal se verdien av å rapportere”.

Den utbredte kunnskapen om internasjonale standarder i Norge avhenger litt av størrelsen på selskapene. *”De store selskapene og de som har aktiviteter utenfor Norge har gjerne god kjennskap til dette. Men man ser også at det er økende kunnskap blant mellomstore selskaper”.*

Videre ser man at årsaken til at selskaper velger å benytter seg av internasjonale standarder er ønsket om sertifisering eller kvalitetsstempelen det gir å benytte seg av anerkjente standarder. Det gir også et godt sammenligningsgrunnlag i forhold til konkurrenter. *”Også er det det med forventninger fra myndigheter om at de skal rapportere når det nye kravet kommer. En bedrift har jo lyst til å innfri de forventningene som kommer fra myndighetene og hvordan de skal oppføre seg”.*

En viktig faktor som spiller inn på rapporteringen til selskap er at prosessen er både omfattende og kostbar i flere sammenhenger. Små og mellomstore bedrifter vil i flere sammenhenger ha utfordringer knyttet til å sette i gang rapporteringsprosesser og nye rutiner. Men samtidig ser man at bedrifter får en annen holdning til det når de begynner å se verdien i det de gjør. *”Man ser i rapportering at når bedrifter begynner å forså at det her faktisk styrker bedriften deres og gir de et bedre beslutningsgrunnlag, så blir det viktigere for de å rapportere”*.

I KPMGs rapport *expect the unexpected* skrives det om ti sammenhengende krefter som vil ha stor innvirkning på alle selskaper i løpet av de neste 20 årene. Det nye kravet i norsk regnskapslov er med på å forberede norske selskaper på dette og er et første steg på veien til å forbedre seg på rapportering av risiko og skifte fokus. *”(...) et rapporteringskrav vil oppfordre til fokus på samfunnsansvar eller fokus på forberedelse på disse risikoene”*.

Med tanke på erfaringer som er gjort i forhold til frivillig og påkrevd rapportering om samfunnsansvar kommer vi igjen inn på at kravet er noe utydelig, og at det da blir vanskelig å vite hva som kreves for å dekke kravet. Det er allerede mye å rapportere på, og derfor blir ofte nye rapporteringskrav sett på som et ork i de fleste bedrifter. Man kunne kanskje oppnådd bedre holdning til behovet for denne typen rapportering dersom loven hadde vært tydeligere, som de sier:

”Det er kanskje behov for mer ”guidance” på hva som skal til og hva som er minstekravet. Hva er absolutt minstekrav for å følge denne rapporteringen. Det hadde vært lettere, selv for de som synes det er et ork, hva er det absolutte minimum som kreves av oss”

Betydningen av styrets signatur er en viktig faktor i forbindelse med kravet i loven. *”(...) det at styret nå må stille seg bak dette rapporteringskravet er viktig. Styret har jo alltid ansvaret for hva bedriften gjør, men gjennomføringen av dette ansvaret øker når de må signere for noe”*.

Etterspørselen etter veiledning i forbindelse med denne typen rapportering har økt den siste tiden, fordi *”betingelsene for business endrer seg hele tiden”*. Videre uttaler de om rapporteringskravet at:

”Det vi ser er at de selskapene som tar innover seg rapporteringskravet og setter seg inn i sin kontekst og hva som er viktig for dem - de får bedre rapporter. Du får en bedre rapport om du klarer å sette deg inn i hvordan det her er viktig for deg, også opplever du hele rapporteringssyklusen som mer positiv enn hvis du bare føler at du MÅ rapportere om dette”

Det positive med reguleringer i denne forbindelsen er at betingelsene for samfunnsansvar endrer seg. Man beveger seg fra begge retninger, de som går i front og er flinke vil på et tidspunkt stoppe litt opp. Men med et krav vil de i midten og de som er dårligst i sin bransje også bevege seg – fordi de ikke kan stå på stedet hvil. Om regulerte rapporteringskrav sier de:

”Så uansett hvor misfornøyd man kan være med standarder og rapporteringskrav om at de er utydlig eller vanskelig å følge, så er de en viktig del av det. Det var det som kom fram i min masteroppgave, det at samarbeidet på tvers i samfunnet, mellom alle aktører, er det som må til for at myndighetene skal klare å legge reguleringer slik at ingen skal henge igjen. For hvis noen selskaper går i front og lager en kritisk masse og blir enige om sektorspesifikke supplement eller standarder de skal følge, så blir det lettere for myndighetene å etterfølge standarder med reguleringen for å sikre at de som henger bak, også gjør noe. Det er en dynamikk der hvor sånne reguleringskrav er viktige for at hele massen skal bevege seg”.

4.4.6 Oppsummering

- Oppmerksomhet i forhold til samfunnsansvar og bærekraftig rapportering avhenger litt av hvilken bransje man tilhører. Selskap er i stor grad opptatt av hva konkurrentene foretar seg.
- Flere og flere bli klar over økte krav til rapportering av ikke-finansiell informasjon og det er blitt mer vanlig å integrere informasjon om samfunnsansvar og bærekraft i årsrapporten.
- De som gjør interesseanalyser (i henhold til GRI for eksempel) kan i større grad bli flinkere til å benytte seg av den informasjon de sitter med etter analysen. Det er et godt styringsverktøy.
- Utydelige krav i redegjørelsen gjør at det er utfordrende å kontrollere om selskapene gjør det som skal til for å tilfredsstille det nye kravet. Det er behov for mer veiledning på hva som forventes, men reguleringer skaper en dynamikk i rapporteringsrutiner som gjør at man beveger seg i riktig retning.
- Sektorspesifikke supplementer er viktige for at selskaper skal kunne se verdien av å rapportere.
- Kunnskapen om internasjonale standarder i Norge avhenger noe av størrelsen på selskapene og i hvilken grad de har aktiviteter utenfor Norge eller ikke.
- Sertifiseringer i forhold til internasjonale standarder er noe bedrifter anser som et kvalitetsstempel. Bedrifter ønsker i stor grad å innfri de kravene som er regulert i lover og forskrifter.
- At styret må stille seg bak det nye rapporteringskravet (jf. rskl. §3-5 (1998), undertegning av årsregnskap og årsberetningen) gjør at ansvaret for redegjørelsen øker.
- Når bedrifter setter seg inn i det nye rapporteringskravet og konteksten vil de i stor grad oppnå bedre rapporter. Dette resulterer i at hele rapporteringssyklusen blir mer positiv.

5. Analyse

I dette kapitlet skal jeg analysere funn fra det empiriske kapitlet. Først går jeg inn på hva empirien forteller meg om ikke-finansielle rapportering i mineralindustrien i dag, og hvordan utvalget i oppgaven tilfredsstillende vedtatte kravene om samfunnsansvar. Videre går jeg inn på de empiriske funnene sett i lys av de institusjonelle driverne som ble belyste i det teoretiske kapittel før jeg helt til slutt oppsummerer kort de viktigste funnene.

5.1 Hva kan den ikke-finansielle rapporteringen i mineralindustrien fortelle oss?

Før vedtaket om redegjørelse om samfunnsansvar kom i årsberetningen tilfredsstilte alle selskapene i mitt utvalg mer eller mindre kravene for regnskapsårene 2011 og 2012. Det skulle blant annet opplyses om arbeidsmiljø, likestilling, diskriminering og ikke-ubetydelige påvirkninger på ytre miljø. Alle punktene som var krav om før 2013 er fortsatt krav, men nå skal også menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon redegjøres for i forhold til selskapenes forretningsstrategier, daglige drift og i forholdet til interessenter.

5.1.1 Tilfredsstillelse i forhold til kravene i redegjørelsen

Hvis man tar utgangspunkt i de empiriske funnene som er presentert i forrige kapittel og ser på utviklingen i rapporteringen til selskapene i mitt utvalg, er det tydelig at de som hadde utfyllende informasjon om ytre miljø og som omtalte samfunnsansvar og bærekraft i årene før vedtaket ble gjort, også har tatt innføringen av det nye kravet i betraktning. Det ene selskapet, Nordic Mining ASA, nevnte allerede i 2012 at denne typen redegjørelse var i anmarsj, og bruker lovens ordlyd når de skriver om forberedelser til å presentere selskapets strategi på samfunnsansvar, oppfølging i daglig drift og hvilke målsettinger som blir satt og vurderinger av arbeidet mot målene. De kommer inn på samfunnsansvar og tre prinsipper som de legger i begrepet og ønsker å jobbe videre med. Sydvaranger Gruve AS er ikke like tydelig i 2012 som Nordic Mining ASA, men presenterer en miljøpolitikk der bevissthet, overvåking og kontroll er hovedmålsettingene og nevner samfunnsrelasjoner i forhold til lokal forankring.

I 2013 har Nordic Mining ASA, som alle tre årene har hatt eget avsnitt om samfunnsansvar i årsrapporten sin, nå flyttet avsnittet til årsberetningen slik loven krever. De har også inkludert miljømessig ansvarlighet som en av fire hovedpilarer i deres arbeid med samfunnsansvar. De

resterende tre er verdiskaping i en sosial kontekst, høye standarder for helse og sikkerhet og strenge regler for anti-korrupsjon som de også hadde i 2012. Etter at de gir utfyllende informasjon om hvert punkt med prioritert arbeid videre, grunnleggende etiske prinsipper med mer i årsberetningen, kommer de inn på målsettinger og videre arbeid i forhold til samfunnsansvar.

Sydvaranger Gruve AS går i sin årsberetning for 2013 inn på arbeidsmiljø, miljøresultater, og samfunnsrelasjoner. Spesielt miljøresultater er i fokus og de tre områdene for målsettinger i deres miljøpolicy diskuteres i forhold til planer for fremtiden, ulike målinger og oppnådde resultater.

Som nevnt har de selskapene som rapporterte minimalt når det kom til ikke-finansiell informasjon som samfunnsansvar, miljøansvar og bærekraftig drift i årene før vedtaket heller ikke gjort særlige endringer etter at kravet ble gjort gjeldende. Titania AS, Nussir ASA og Rana Gruber AS gjentar forhold som kan relateres til utslipp og konsesjoner de har fått på samme måte som årene før. Ut fra den informasjon som finnes i årsrapporteringen for 2013 ser det ut til at disse tre selskapene ikke har kjennskap til den nye kravet i loven overhode og kun rapporterer etter de reglene som var gjeldende før vedtaket.

5.1.2 Redegjørelse i annet offentlig dokument

Vedtaket i loven åpner for at redegjørelsen kan gis i annet offentlig tilgjengelig dokument enn årsberetningen dersom det henvises til. Ingen av selskapene i mitt utvalg har henvist til offentlige dokumenter eller kilder når det kommer til prinsipper, prosedyrer, retningslinjer eller standarder. Når det kommer til tilgjengelig informasjon på selskapenes hjemmesider har alle selskapene nevnt bærekraftig drift eller samfunnsansvar, noen begge. Sydvaranger Gruve AS og Nordic Mining ASA har utfyllende årsberetninger, og derfor er det ikke overraskende at det også finnes utfyllende informasjon på nettsidene deres om miljøpolicy, bærekraftig drift, samfunnsansvar og utvikling.

Det som overrasker mer er informasjonen om samfunnsansvar og bærekraft som finnes på nettsidene til de selskapene med årsberetninger på minimumsnivå. Både Titania AS, Nussir ASA og Rana Gruber AS har mer tilgjengelig informasjon om bærekraftig drift og samfunnsansvar enn det årsberetningene deres gir uttrykk for. Det ville ikke vært tilstrekkelig

rapportering dersom de hadde henvist til nettsidene, da det kan argumenteres for at det er krav om et sammenfattet offentlig dokument og ikke bare informasjon på ei nettside.

Titania AS deler nettsider med morselskapet Kronos, og der er betydningen av bærekraft definert som hensynet man tar til fremtidige generasjoner på vilkår med ansvarlig, økologisk og sosial opptreden. Denne definisjon er ganske lik FNs definisjon fra 1987 som jeg har lagt til grunn i oppgaven, der fokuser ligger på utvikling i tråd med fremtidige generasjoners behov. Dette er overraskende fordi de empiriske funnene viser at Titania AS gir uttrykk for at de ikke har landet på noen definisjon når det kommer til bærekraftig drift. Dette kan tyde på dårlig kommunikasjon på området, men kan også være et tegn på at denne typen informasjon legges på selskapets nettsider fordi man ønsker å stille seg i et bedre lys utad enn det man har fokus på å kommunisere internt i selskapet.

I undersøkelsen EY og NFF gjennomførte i 2013 og som ble presentert i det empiriske kapitlet var årsberetningen det som slo dårligst ut hos både analytikere, investorer og økonomisjefer når det kom til årsrapporten som informasjonskilde. Det ble påpekt at gjentakende informasjon og mangel på kvalitetskrav og restriksjoner kunne være årsaken. Informasjon fra nettsider er ikke med i undersøkelsen, men det er fremdeles interessant at selskapene i mitt utvalg er flinkere til å kommunisere om ansvar de tar i forhold til bærekraftig drift og samfunnsansvar på sine nettsider, fremfor i årsrapporten. For dersom manglende kvalitetssikring og restriksjoner er årsaken til at årsberetningen er en dårlig kilde til informasjon kan det være vanskelig å argumentere for at informasjonen som finnes på deres nettsider kan være mer kvalitetssikret. Funnene kan tyde på at denne typen informasjon og rapportering blir brukt som et PR-verktøy som Ditlev-Simonsen (2013) beskriver, og at nettsider anses som en viktigere kilde til informasjon og kommunikasjon enn årsberetningen. En faktor kan muligens være tilgjengelighet. Selv når det er krav til redegjørelse om samfunnsansvar i årsberetningen klarer ikke flestparten av selskapene å tilfredsstille disse. Titania AS sier ordrett at *”fokuset ligger på de økonomiske tallene”*.

5.1.3 Retningslinjer som kan erstatte redegjørelsen

Loven åpner også for at Departementet kan fastsette i forskrift at rapportering i henhold til GRI eller FNs Global Compacts retningslinjer kan erstatte redegjørelsen, men per i dag er ikke dette gjort gjeldende i forskrift. Det er heller ingen av selskapene som rapporterer i forhold til GRI eller FNs Global Compact rammeverk, men ISO-9001 sertifiseringen som går på kvalitet går igjen i flere selskap. Både Rana Gruber AS og Titania AS er sertifisert, mens Sydvaranger Gruve og Rana Gruber AS begge har målsettinger om å oppnå ISO-14001 sertifiseringen som går på miljøstyring. I intervjuet med Titania AS kommer det frem at også de har sett på ISO-14001, men ikke tatt noe standpunkt til hvordan de eventuelt skal jobbe med det for å oppnå sertifisering.

Standarden ISO-26000 som går på samfunnsansvar har ingen av selskapene nevnt, verken i årsrapporteringen eller på nettsidene sine. Standarden har ingen sertifiseringskrav, men er ment som et verktøy for å integrere og implementere samfunnsansvar i en organisasjon. Empiriske funn viser at mangelen på sertifiseringsmuligheter for standarden gjør at samarbeide mellom ISO 26000 og GRI er inngått for egen overlevelses skyld. Uten sertifisering kan man oppleve at en slik rapport bare blir gjemt bort fordi ingen har interesse av å lese den. Titania AS som jeg har intervjuet er ISO-9001 sertifisert, og uttrykker et ønske om å sertifiseres i henhold til ISO-14001 etter hvert, men hadde ikke hørt om ISO-26000 i det hele tatt.

Dersom mangelen på spesifikasjoner og instruksjoner er det som gjør at standarden ikke er utbredt, vil muligens også den nye redegjørelsen om samfunnsansvar møte på de samme problemene. Revisjonsselskapene er de som verifiserer årsberetningen under årlig kontroll av årsrapportene til selskapene, og KPMG sier at verifiseringen er utfordrende fordi redegjørelsen i ordlyden ikke er spesifikk nok i forhold til hvilke krav som stilles. Det blir en skjønsmessig vurdering av de som sitter med rapporten, dette viser også de empiriske funnene fra rapportene i forskningen. For regnskapsåret 2013 har ingen av beretningene fra revisor inneholdt informasjon om mangelfull rapportering når det kommer til samfunnsansvar og alle har blitt godkjent. Likevel kan det påstås at rapporteringen i henhold til vedtaket er mangelfull, og flere av selskapene har ikke en god nok redegjørelse for å tilfredsstille vedtaket.

5.2 Hva er det som driver endringer i ikke-finansiell rapportering?

Ideen om at institusjoner gjentar sine handlinger og ikke bare delte meninger eller en felles oppfatninger av virkeligheten gir sosial konstruksjon forklaringskraft. Når felles meninger fester seg gjennom gjentatte handlinger så forvandles de til institusjonelle aktører akkurat som alle andre organiserte enheter (Hatch og Cunliffe, 2013). Nedenfor viser empiriske funn på hvordan isomorfisme drives av tre ulike mekanismer; tvungen, mimetisk og normativ.

5.2.1 Drivere for tvungen isomorfisme

Organisatorisk endring er drevet av tvungen isomorfisme når organisasjoner innenfor et fagfelt adoptere omgivelsene sine i form av verdier og normer, samt de lover og regler som er gjeldende for fagfeltet eller i landet de opererer i (Jones, 2013). Ifølge DiMaggio og Powell (1983) vil verdier og normer være det uformelle presset som driver den institusjonelle endringen, mens lover og regler vil være formelle drivere.

Det formelle presset i min forskning skal i utgangspunktet være ganske tydelig, rapporteringen fra og med året 2013 skal inneholde en redegjørelse om samfunnsansvar jf. rskl. §3-3c (1998). Styret må også signere for redegjørelsen som ligger i årsberetningen jf. rskl. §3-5 (1998). Dette anser KPMG som viktig, og kanskje avgjørende for at ansvarsfølelsen om redegjørelsen skal være tilstede. KPMG uttrykker også at de fleste selskaper har et ønske om å tilfredsstille de forventningene som myndighetene stiller i henhold til det nye kravet. Også Titania AS kommer inn på dette når de uttrykte at det stilles krav fra staten om at de må drifte på en samfunnsansvarlig måte, og derfor må forvalte kravet i sin drift. Disse uttalelsene til tross, i mitt utvalg er det kun ett selskap som rapporterer tilfredsstillende ut fra mine vurderinger, og det er Nordic Mining ASA. Et annet har gjort endringer de siste årene og har potensiale til å kunne nå kravet om det fortsetter på samme måte, mens tre av selskapene ikke nevner samfunnsansvar i årsrapportene sine i det hele tatt, Titania AS er et av disse. Så selv om Titania AS sier de forvalter et samfunnsansvar de har fått av staten, tilfredsstiller de ikke det staten nå krevet at man skal gjøre internt og eksternt i selskapet i forhold til samfunnsansvar, nemlig å rapportere om det.

Rutinene rundt rapporteringen i Titania AS virker ikke særlig samkjørt, og de har ikke vært oppmerksomme på at denne typen redegjørelse skulle bli, og nå er blitt et krav i

årsberetningen. De sier de får et forslag fra økonomiavdelingen på årsberetningen og så fyller de respektive ut det de er ansvarlige for, ”også bryr vi oss ikke noe videre om det”.

Uformelt press fra omgivelsene og bransjekultur er kanskje mer avgjørende enn man tror. KPMG viser til at selskap er svært opptatt av hva sine konkurrenter foretar seg når det kommer til bærekraft. Både Sydvaranger Gruve AS og Nordic Mining ASA skriver om konkurrenter og omgivelser i sine årsrapporter. Sydvaranger Gruve AS har et ønske om å starte en prosess for å sammenligne seg med andre selskaper i industrien i forhold til ytre miljø og Nordic Mining sier at omdømme i mineralindustrien har forbedret seg på bakgrunn av utvikling i driften av mineralutvinning med hensyn til miljø og samfunn.

Titania AS sier at en manglende kultur for å kommunisere gjennom årsberetningen er årsaken til at de ikke gjør det. De sier at de ikke er bevisste på de positive bidragene åpenhet kan føre til blant interessenter, og spesielt nærmiljø, men at de på ingen måte har problemer med å rapportene om alt de gjør. Jeg finner det interessant at et selskap sier de ikke er bevisst på de positive sidene ved åpenhet, samtidig som de sier at nærmiljøet muligens ville hatt større aksept for dem dersom de var mer åpen. Det må jo ligge i underbevisstheten til selskapet at åpenhet er positivt, når de trekker den konklusjon med en gang det stilles spørsmål ved det.

5.2.2 Drivere for mimetisk isomorfisme

Usikkerhet og nye aktører som etablerer seg er drivere som kan gjøre at organisasjonsfelt utvikles i retning av å bli homogene. Ønske om å oppnå legitimitet i omgivelsene henger sammen med ønske om suksess. Ofte blir strategier og metoder kopiert av nye aktører som etablerer seg og i mange tilfeller kan man oppnå lignende suksess, og det er dette som er mimetisk isomorfisme. De første selskapene som etablerer seg i et marked vil i de fleste tilfeller oppleve fordeler ved at de får store markedsandeler, og når en lignende bedrift etablerer seg i det samme markedet etter samme oppskrift på strategi, drift og markedsføring vil ikke kundene ha noe grunn til å gå til konkurrenten når de er fornøyd med det som allerede er etablert. Dette fenomenet kalles *first-mover advantage* (Jones, 2013).

Industrien for metalliske malmer består av aktører med ulike erfaringsgrunnlag. Nordic Mining ASA og Nussir ASA er begge relativt nye aktører i mineralindustrien og ble etablert i henholdsvis 2006 og 2005. Sydvaranger Gruve AS har lang en lang historie, men etter at de

gikk konkurs på 90-tallet ble det i 2007 startet opp igjen. Rana Gruber AS og Titania AS er veletablerte selskap som har vært i drift i flere tiår. Nordic Mining ASA og Nussir ASA, som begge er rimelig nye i bransjen uten noen form for tidligere historie har valgt å legge opp til ganske ulik stil i forhold til kommunikasjon av ikke-finansiell informasjon. Nordic Mining ASA kan anses som best i bransjen, og statuerer et godt eksempel på hvordan samfunnsansvar kan rapporteres i årsberetningen. Om kommunikasjon uttaler de at alle finansiell rapporter og annen informasjon skal publiseres elektronisk til samtlige interessenter, dette inkluderer presentasjoner, rapporter og pressemeldinger. Nussir ASA har derimot valgt å ha minimalt med informasjon i sin årsrapport og beretning i likhet med Rana Gruber AS og Titania AS. Årsaken til at selskapet har valgt å legge seg på et minimalt nivå når det kommer til rapportering kan være usikkerhet og ønske om legitimitet i markedet. På en annen side kan også uvitenhet føre til mangelfull rapportering. Nussir ASA etablerte seg i markedet da Rana Gruber AS og Titania AS var de som representerte markedet, før Nordic Mining ASA, og kan derfor ha kopiert deres strategi med tanke på kommunikasjon – og dermed ikke sett behovet for å rapportere om mer enn de andre allerede gjorde.

I årsrapporten til Nordic Mining ASA for 2012 kommer de inn på behovet for kunnskap om retningslinjer og føringer i forhold til samfunnsansvar og strategi. Dette må gjøres *”i henhold til selskapets størrelse, mål og utviklingstempo”* som kan tolkes i retning av at de vil se på hva selskaper rundt seg gjør. Og ofte vil selskaper med like målsettinger, utvikling og størrelse tilhøre samme bransje, og bransjen kan gi en indikator på hvilke standarder eller retningslinjer som er vanlig å følge i organisasjonsfeltet. En gjentakende observasjon i den empiriske dataen er at sertifiseringer i henhold til ISO er vanlig i industrien for metalliske malmer. Enten som ei målsetting, eller allerede oppnådde sertifiseringer. Nordic Mining ASA har ingen ISO-sertifisering per i dag, så det er en mulighet for at de ser etter selskaper som de kan identifisere seg med utenfor bransjen for metalliske malmer, eller internasjonalt - og dermed kan prøve å kopiere noe av det andre har gjort med suksess.

En av de største internasjonale standardene, GRI, har utviklet supplerende sektorspesifikke retningslinjer som er ment for å fange de utfordringene som er mest vanlig innenfor de ulike sektorene. Gruve- og mineralindustrien har en egen, og KPMG antyder at denne supplerende informasjonen fører til at bruken av GRI som standard øker. Når industriene føler seg forstått kan det føre til at selskap lettere ser verdien av å rapportere om bærekraft og samfunnsansvar. Ingen av selskapene i mitt utvalg benytter seg av GRI, Titania AS hadde ingen kjennskap til

de og KPMG har inntrykk av at kunnskapen om internasjonale standarder i Norge avhenger litt av størrelsen på selskapene og hvorvidt man har aktiviteter utenfor landegrensene.

5.2.3 Drivere for normativ isomorfisme

Normativ isomorfisme handler om at aktørene i et organisasjonsfelt blir mer og mer lik hverandre fordi man over tid adopterer felles normer og verdier fra omgivelsene sine. Ofte vil ledere og ansatte bytte jobb innenfor samme fagfelt, og derfor ta med seg tidligere verdier og normer fra sine tidligere arbeidsplasser. Medlemskap i forbund eller bransjeorganisasjoner gjør også at holdninger og verdenssyn blir veldig like (Jones, 2013).

Oppmerksomheten knyttet til samfunnsansvar i selskaper avhenger veldig av hvilke bransjer de tilhører ifølge KPMG. Kunnskapene rundt det nye kravet er varierende, men de fleste som er klar over kravene har en forventning om kravene kommer til å øke, og derfor blir det nå mer og mer vanlig å integrere denne typen informasjon i den årlige rapporten.

Empiriske funn viser at bransjeorganisasjonen for mineralindustrien er opptatt av bærekraftig drift og samfunnsansvar, og at det på konferanser i regi av bransjeorganisasjonene ofte er hovedtema. Titania AS omtaler fokuset som at dette er noe som *”etter hvert vil komme ut til bedriftene”*. Samtidig viser empirien til at en manglende kultur for å kommunisere samfunnsansvar gjennom årsberetningen muligens er årsaken til at Titania AS har en årsrapport som er nærmest strippet for ikke-finansiell informasjon. Selskaper er i stor grad representert i ulike komiteer og arbeidsgrupper i regi av bransjeorganisasjonen og er derfor aktive i bransjen. På samme tid viser empiriske funn til at de forholder seg svært passivt til ikke-finansiell rapportering. Dersom bransjeorganisasjonen du tilhører arrangerer konferanser om bærekraftig drift og samfunnsansvar, og man sitter igjen med et inntrykk av at dette er noe som engang vil bli aktuelt for selskapene er det muligens mangelen på initiativ som er årsaken til at kulturen for kommunikasjon via årsberetningen og ikke-finansiell informasjon uteblir.

En annen viktig faktor i forhold til profesjonaliseringsdriveren er den akademiske litteraturen som brukes. I læreboken *”Årsregnskapet, en grunnleggende innføring”* av Trond Kristoffersen gir 2. utgave fra 2005 en kort beskrivelse av årsberetningens formål og hvilke opplysninger som skal redegjøres for i den. Det skilles ikke mellom små og store foretak (Kristoffersen, 2005). I 4. utgave som ble utgitt i 2014, etter at lovvedtaket om samfunnsansvar ble gjort

gjeldende, går forfatteren inn på hva som skiller små og store foretak, og at det stilles mindre krav til årsberetningen blant annet (Kristoffersen, 2014). Videre forklares årsberetningens formål og innhold som i tidligere utgave, men den går bare inn på de kravene som gjelder for små foretak jf. rskl. §3-3 (1998). Dersom de grunnleggende fagene man har i studieløpet ikke har fokus på hvordan ikke-finansiell informasjon kan bidra til at et selskap tar bedre beslutninger, og hvilke verdier det kan bidra med til selskaper kan det være mye av forklaringen på uvitenhet i forhold til bærekraft og samfunnsansvar i selskap.

5.3 Oppsummering

- Nordic Mining ASA og Sydvaranger Gruve AS har utfyllende informasjon om miljørapportering og samfunnsansvar i sine årsberetninger. Nordic Mining ASA kommenterer kravet i årsberetningen for regnskapsåret 2012 og etterfølger det så godt de kan i årsberetningen for 2013.
- Titania AS, Nussir ASA og Rana Gruber AS har ingen informasjon om samfunnsansvar og bærekraftig drift i sine årsberetninger utover det som kommenteres av tillatelser og konsesjoner.
- Ingen av selskapene henviser til et offentlig tilgjengelig dokument i forhold til rapportering av samfunnsansvar, men alle har informasjon om bærekraftig drift på sine hjemmesider. Flere går også inn på samfunnsansvar som tema.
- Empiriske funn viser at Titania AS ikke har innarbeidet bærekraftig drift i sine rutiner og strategier til tross for at selskapets nettsider både kommuniserer og definerer bærekraft drift.
- Ingen av selskapene følger internasjonale retningslinjer i forhold til GRI eller FNs Global Compact, men flere er ISO-sertifisert eller har målsettinger om å bli det.
- Innenfor tvungen isomorfisme er både formelt og uformelt press representert som drivkrefter bak endring i rapporteringsrutinene. Empiriske funn viser at det uformelle presset har stor innvirkning på selskapene da rapporteringsmønsteret i utvalget er manglende når det kommer til ikke-finansiell informasjon, og manglende kultur blir påpekt som noe av årsaken til det.
- Både usikkerhet og etablering av nye aktører i markedet er identifiserte drivere for mimetisk isomorfisme i de empiriske dataene. Nussir ASA og Nordic Mining ASA er begge relativt nyetablerte i markedet uten noen historie, men har valgt helt forskjellige strategier i forhold til rapportering av ikke-finansiell informasjon.
- Den normativ isomorfismen drives i hovedsak av profesjonalisering og ikke filtrering og rekruttering av personell. Empiriske funn viser at bransjeorganisasjoners fokus på bærekraft som tema fanges opp blant selskap i respektive bransjer, men manglende initiativ blant selskapene er fortsatt et problem. Funn i den akademiske litteraturen viser et manglende fokus på rapportering av samfunnsansvar, og kan være med på å legge grunnlaget for en kultur blant selskap til ikke å prioritere ikke-finansiell informasjon i den årlige rapporteringen.

6. Konklusjon

Temaet for min oppgave har vært bærekraftig rapportering i mineralindustrien. Bakgrunnen for lovvedtaket var å øke bevisstheten rundt samfunnsansvar i private og offentlige selskap i Norge, og kravet *redegjørelse om samfunnsansvar* ble gjort gjeldene fra regnskapsåret 2013.

I dette kapittelet vil jeg svare på problemstillingen min med utgangspunkt i empiriske funn og de teoriene jeg har redegjort for i tidligere kapittel, og som har dannet grunnlaget for min analyse. Jeg starter med å svare på det første spørsmålet i problemstillingen min: Hva slags endringer har et nytt krav til *redegjørelse om samfunnsansvar* ført til i den årlige rapporteringen? Videre svarer jeg på det andre spørsmålet: Hvordan forholder selskapene i mineralindustrien i Norge seg til samfunnsansvar og bærekraft?

6.1 Hva slags endringer har et nytt krav til redegjørelse om samfunnsansvar ført til i den årlige rapportering?

Kravet har ført til svært få endringer i den årlige rapporteringen for majoriteten av selskapene i mitt utvalg. Det er bare ett selskap som tydelig viser at de har tatt innover seg det nye kravet, og rettet seg etter det, Nordic Mining ASA. Ingen andre i bransjen har samme fokuset på samfunnsansvar og det kan derfor tenkes at de ikke identifiserer seg med de andre aktørene i bransjen for metalliske malmer. Dersom Nordic Mining ASA identifiserer seg med selskap som har hatt fokus på ikke-finansiell informasjon i flere år, og alle har tatt innover seg det nye kravet kan ønske om legitimitet i dette organisasjonsfeltet være årsaken til at de har det et annet fokus enn de andre i utvalget. Det er rimelig å anta at dette kan være tilfelle, da empiriske funn viser at bransjeorganisasjoner for norsk mineralindustri har fokus på bærekraftig utvikling. I 2012 uttalte Nordic Mining ASA at omdømme i mineralindustrien har forbedret seg de siste årene og at de ønsker å se an konkurrenters adferd før de bestemmer seg for hvilke standarder og retningslinjer de vil implementere. Dette kan tolkes som usikkerhet og ønske om å kopiere strategier eller modeller som andre har gjort. Det kan derfor tenkes at drivere for mimetisk isomorfisme i dette tilfelle har ført til likhet i organisasjonsstrukturen, og på bakgrunn av det kan teorien om at mimetisk isomorfisme skaper homogenitet i organisasjonsfelt bekreftes.

6.2 Hvordan forholder selskapene i mineralindustrien i Norge seg til samfunnsansvar og bærekraftig drift?

Selskapenes mangelfulle årsberetninger om ikke-finansiell informasjon, der konsesjoner og tillatelser gitt av myndighetene er i fokus, samt uttalelser fra Titania AS om at de drifter på en samfunnsansvarlig måte fordi de er pålagt det av staten, vitner om en bransje som ikke virker til å forholde seg noe særlig til samfunnsansvar og bærekraftig drift. Uttalelser om manglende kultur for å kommunisere via årsberetningen og lite bevissthet rundt positive sider ved åpenhet underbygger inntrykket i bransjen om at selskapene ikke ser noen verdi i å rapportere om ikke-finansiell informasjon.

Selskapene har utfyllende informasjon om bærekraft og til en viss grad samfunnsansvar på sine respektive hjemmesider, men har ikke fokus på å kommunisere dette internt i selskapet. Dette bekreftes av et selskap som har definerer bærekraft på sine hjemmesider, men som i intervju uttaler at de ikke har noen klar definisjon av begrepet og hva de legger i det. Dersom interessen for å oppnå aksept i nærmiljøet og hos andre interessenter hadde vært tilstede er det rimelig å anta at man kunne sett tendenser til det gjennom økt rapportering av samfunnsansvar og bærekraftig utvikling.

6.3 Praktiske implikasjoner

Dersom Nærings- og Handelsdepartementets (2010:11) visjon om at mineralnæringen i Norge skal bli blant verdens mest miljøvennlige og fremtidsrettede, vil det være særdeles viktig å kommunisere verdien av samfunnsansvar og bærekraftig drift til mineralnæringen.

Ved å tilby veiledning, og muligens gjøre kravene i redegjørelsen mer spesifikk, kan det hjelpe selskap til å ta innover seg hva integrert samfunnsansvar kan bidra med i den daglige driften og i deres strategier. Empiriske funn viser at selskap opplever rapporteringssyklusen som mer positiv og de sitter igjen med en bedre rapport når verdien av rapporteringen er tydelig.

Jeg anser at både bransjeorganisasjoner, myndigheter og kontrollorganer for rapportering i Norge kan finne nyttig informasjon i min forskning og de funnene som er gjort i forhold til uklar kommunikasjon i det nye vedtaket i loven, og mangelfull tilfredsstillelse av kravet.

6.4 Videre forskning

Innføringen av kravet *redegjørelse om samfunnsansvar* er nylig innført og funn viser at flere aktører innenfor et organisasjonsfelt ikke har tatt innover seg disse. Det kunne være interessant å studere den institusjonelle endringen i et større organisasjonsfelt over et lengre tidsperspektiv, der man også tok med et bransjeperspektiv da flere funn viser til at implementeringen av samfunnsansvar i stor grad har sammenheng med hvilket fokus bransjen har.

I følge styreleder for KPMGs Climate Change and Sustainability Services, Yvo de Boer handler ikke debatten om hvorvidt selskap skal rapportere om samfunnsansvar eller ikke, men om “*hva man skal rapportere om*” og “*hvordan man på best mulig måte kan benytte rapporteringsprosessen for å generere maksimal verdi for både aksjonærer og interessenter*” (KPMG, 2013:9).

Litteraturliste

Artikler:

Aguilera, A. V., Deborah, R. E., Williams, C. A. og Ganapathi, J. (2007) Putting the S Back in Corporate Social Responsibility: A Multilevel Theory of Social Change in Organizations. *The Academy of Management Review*, [Internett], Vol. 32, No. 3 s836-863. Doi: 10.2307/20159338 [Lest 11.05.2015]

Brown, N. og Deegan, C. (1998) The public disclosure of environmental performance information. *Accounting and Business Research*, 1998 (Vol. 29) s. 21-41

Burritt, R. L. og Schaltegger, S. (2010) Sustainability accounting and reporting: fad or trend? *Accounting, Auditing and Accountability Journal* [Internett], Vol. 23 Iss 7 s. 829-846. Tilgjengelig fra: <http://dx.doi.org/10.1108/09513571011080144>> [Lest 14.01.2015]

Campbell, J. L. (2007) Why Would Corporations Behave in Socially Responsible Ways? An Institutional Theory of Corporate Social Responsibility. *The Academy of Management Review*, [Internett], Vol. 32, No. 3 s. 946-967. Doi: 10.2307/20159343 [Lest 11.05.2015]

DiMaggio, P. J. og Powell, W. W. (1983) The Iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 1983 (Vol. 48), s. 147-160

Ditlev-Simonsen, C. D. (2013) Ny proposisjon om samfunnsrapportering. *Magma* [Internett], (2/2013) s. 12-14. Tilgjengelig fra: <http://www.magma.no/ny-proposisjon-om-samfunnsansvarsrapportering> [Lest 15.11.2014]

Guthrie, J. og Yongvanich, K. (2005) Extended performance reporting: an examination of the Australian mining industry. *Accounting Forum* [Internett], (29), s. 103-119. doi: 10.1016/j.accfor.2004.12.004 [lest 02.02.2015]

Hansen, P. M., Kvifte, S. S., og Oppi, N. S. (2014) Undervurderer regnskapsprodusentene betydningen av årsregnskaps-rapporteringen. *Magma* [Internett], (1/2014) s. 26-32

Tilgjengelig fra: <http://www.magma.no/undervurderer-regnskapsprodusentene-betydningen-av-arsregnskapsrapporteringen> [Lest 01.11.2014]

Peck, P. og Sinding, K. (2003) Environmental and social disclosure and data richness in the mining industry. *Business strategy and the Environment*, [Internett], 12, s.131-146. Doi: 10.1002/bse.358 [Lest 02.02.2015]

Rygge, J. (1999) Aksjonærer og interessenter – et nytt perspektiv på styring av foretak. *Magma* [Internett], (6/1999) Tilgjengelig fra: <http://www.magma.no/aksjonærer-og-interessenter-et-nytt-perspektiv-paa-styring-av-foretak> [Lest 15.11.2014]

Selznick, P. (1996) Institutionalism "Old" and "New". *Administrative Science Quarterly* [Internett], (Vol. 43 No.2), s. 270-277. Doi: 10.2307/2393719 [lest November 2014]

Bøker:

Easterby-Smith, M., Thorpe, R. og Jackson, P. (2012) *Management research. 4th. edition.* London, SAGE Publications.

Hatch, M., J. og Cunliffe, A., L. (2013) *Organizations Theory, Modern, Symbolic and Postmodern Perspectives. Third Edition.* Gosport, Hampshire, Ashford Colour Press Ltd.

Johannesen, A., Christoffersen, L. og Tufte, P. (2011) *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag.* Oslo, Abstrakt Forlag AS.

Jones, G., R. (2013) *Organizational Theory, Design, and Change. Seventh Edition.* Harlow, Pearson Education Limited.

Kristoffersen, T. (2005) *Årsregnskapet, en grunnleggende innføring. 2. utgave.* Bergen, Fagbokforlaget.

Kristoffersen, T. (2014) *Årsregnskapet, en grunnleggende innføring. 4. utgave.* Bergen, Fagbokforlaget.

Buhr, N. (2007) *Histories of and rationales for sustainability reporting*. s.57-69. Unerman, J., Bebbington, J. og O'Dwyer, B. (2007) *Sustainability accounting and accountability*. Oxon, Routledge.

Winther, T. et al. (2013) *Grunnleggende bedriftsøkonomi*. Oslo, Gyldendal Norske Forlag.

Offentlige kilder:

Finansdepartementet. (2012) *Endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover (rapportering om samfunnsansvar mv.)*. Prop. 48 L (2002-2013). Oslo, Departementenes servicesenter. Tilgjengelig fra: <<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/prop-48-l-20122013/id709311/>> [Lest 17.02.2015]

Nærings- og handelsdepartementet. (2010) *Om lov om erverv og utvinning av mineralressurser (mineralloven)*. Ot.prp. nr. 43 (2008-2009). Oslo, Departementenes servicesenter. Tilgjengelig fra: <<https://www.regjeringen.no/contentassets/55a707ab07864a8bb6dc026102a520fe/no/pdfs/otp200820090043000dddpdfs.pdf>> [Lest: 24.02.2015]

Nærings- og handelsdepartementet. (2010) *Strategi for mineralnæringen*. Oslo, Departementenes Servicesenter. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0f2cab4b8b0a4040af8276770649500f/mineralstat_20130313.pdf> [Lest 24.02.2015]

Regnskapsloven. (1998) *Lov om årsregnskap m.v., LOV-1998-07-17-56*. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56> [Lest 15.11.2014]

Utenriksdepartementet. (2009) *Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi*. St. meld nr.10 (2008-2009). Oslo, Departementenes servicesenter. Tilgjengelig fra: <<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/stmeld-nr-10-2008-2009-/id542966/?docId=STM200820090010000DDDEPIS&ch=1&q=>> [Lest 16.02.2015]

Verdipapirhandelloven. (2007) *Lov om verdipapirhandel, LOV-2007-06-29-75*. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-06-29-75?q=verdipapirhandelloven> [Lest 15.11.2014]

Rapporter:

Framtiden i våre hender. (2013) *Norsk utvinningsindustri i Afrika, En kartlegging av norske selskapers tilstedeværelse og etikkpolicy*. Oslo: Framtiden i våre hender

KPMG International. (2013) *The KPMG Survey of Corporate Social Responsibility Reporting 2013*. Swiss Entity: KPMG International Cooperative

Norges geologiske undersøkelse (NGU) og Direktoratet for mineralforvaltning (DMF). (2014) *Mineralressurser i Norge 2013. Mineralstatistikk og bergindustriberetning*. (Publikasjon nr. 1/2014). Trondheim: NGU og DMF.

Perez, F., og Sanchez, L. E. (2008) Assessing the Evolution of Sustainability Reporting in the Mining Sector. *Environmental Management* [Internett], (43), s. 949–961. doi: 10.1007/s00267-008-9269-1 [Lest 01.11.2014]

RobecoSAM. (2014) *The sustainability Yearbook 2014*. Zurich: RobecoSAM AG

United Nations. (1987) *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Oslo: World Commission on Environment and Development

Nettsider:

Chamberofmines.org. (10.03.2015) *Gold mining in South Africa* [Internett], Chamber of mines of South Africa. Tilgjengelig fra: <http://www.chamberofmines.org.za/mining-industry/gold> [Lest 10.03.2015]

Enge, Sigurd. (29.11.2013) *Oppklaring av Bellonas syn på gruvedrift* [Internett], Oslo, Bellona. Tilgjengelig fra: <http://bellona.no/nyheter/industri/2013-11-oppklaring-av-bellonas-syn-pa-gruvedrift> [Lest 23.02.2015]

Globalreporting.org. (2014) *About GRI, Global Reporting Initiative*, [Internett], Global Reporting Initiative. Tilgjengelig fra: <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx> [Lest 02.12.2014]

Globalreporting.org. (2014), *Mining and metals*, [Internett], Global Reporting Initiative. Tilgjengelig fra: <https://www.globalreporting.org/reporting/sector-guidance/sector-guidance/mining-and-metals/Pages/default.aspx> [Lest 15.11.2014]

Iso.org. (2014) *About ISO*, International Organization for Standardization, [Internett], The International Organization for Standardization. Tilgjengelig fra: <http://www.iso.org/iso/home/about.htm> [Lest 02.12.2014]

Kalajdzik, P. og Nilsen, K. S. (01.12.2014) Kritiserer Telenor i Myanmar, [Internett], NRK, Tilgjengelig fra: <http://www.nrk.no/verden/kritiserer-telenor-i-myanmar-1.12074449> [lest 02.12.2014]

Kpmg.com. (28.04.2015). *Climate change and sustainability services*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.kpmg.com/Global/en/topics/climate-change-sustainability-services/Pages/default.aspx> [Lest 28.04.2015]

Kpmg.no, (2014), Ny undersøkelse: The KPMG Survey of Corporate Social Responsibility Reporting 2013, KPMG, [Internett], Tilgjengelig fra: <http://www.kpmg.no/default.aspx?did=9840242> [lest november 2014]

Kronostio2.com. (28.04.2015) *Hauge i Dalane, Norway*. [Internett], Kronos. Tilgjengelig fra: <http://kronostio2.com/en/manufacturing-facilities/haug-norway> [Lest 28.04.2015]

Kronostio2.com. (10.04.2015) [Internett], Tilgjengelig fra: <http://kronostio2.com/#> [Lest 10.04.2015]

Miljostatus.no. (29.11.2010) *Nordmenn forbraker mer enn dobbelt så mye som EU snittet* [Internett], Miljøstatus. Tilgjengelig fra: <http://www.miljostatus.no/Toppmeny/Miljostatus-i-Europa-2010/Miljoproblemer-gjor-oss-sykere/Nordmenn-forbraker-mer-enn-dobbelt-sa-mye-som-EU-snittet/> [Lest 03.04.2015]

Mining.ca. (10.03.2015) *Mining facts* [Internett], The Mining Association of Canada. Tilgjengelig fra: <<http://mining.ca/resources/mining-facts>> [Lest 10.03.2015]

Nordicmining.no. (10.04.2015) [Internett], Tilgjengelig fra: <<http://www.nordicmining.com>> [Lest 10.04.2015]

Nussir.no. (10.04.2015) [Internett], Tilgjengelig fra: <http://www.nussir.no/no_index.php> [Lest 10.04.2015]

Pwc.no. (13.04.2015) *Integrert rapportering* [Internett], Pwc. Tilgjengelig fra: <<http://www.pwc.no/no/utfordringer/integrert-rapportering.jhtml>> [Lest 10.03.2015]

Ranagruber.no. (10.04.2015) [Internett], Tilgjengelig fra: <<http://ranagruber.no/index.php?id=2&L=1>> [Lest 10.04.2015]

Regjeringen.no. (24.11.2014) *FNs Global Compact* [Internett], Regjeringen. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/nb/tema/utenrikssaker/naringslivssamarbeid-i-utlandet/innsikt/global_compact/id630148/#10> [Lest 13.03.2015]

Ssb.no. (11.06.2014) *Indikatorer for bærekraftig utvikling. Hva er bærekraftig utvikling?* [Internett], Statistisk Sentralbyrå. Tilgjengelig fra: <<https://www.ssb.no/natur-og-miljo/barekraft/hva-er-barekraftig-utvikling>> [Lest 03.04.2015]

Sydvarangergruve.no. (10.04.2015) [Internett], Tilgjengelig fra: <<http://www.sydvarangergruve.no/index.php?lang=nb>> [Lest 10.04.2015]

Sæland, Frode. (28.04.2015) *Titania sin gruvevirksomhet i Sokndal*. [Internett]. Norsk-bergverks museum. Tilgjengelig fra: <<http://norsk-bergverksmuseum.no/titania-sin-gruvevirksomhet-i-sokndal/>> [Lest 28.04.2015]

Unglobalcompact.org (22.04.2013) *Overview of the UN global compact* [Internett], United Nations Global Compact. Tilgjengelig fra: <<https://www.unglobalcompact.org/AboutTheGC/index.html>> [Lest 13.03.2015]

Årsrapporter:

Nordic Mining ASA: 2011, 2012 og 2013

Nussir ASA: 2011, 2012, og 2013

Rana Gruber AS: 2011, 2012 og 2013

Sydvaranger Gruve AS: 2011, 2012 og 2013

Titania AS: 2011, 2012 og 2013

Vedlegg 1: Intervjuguide Titania AS

Gode spørsmål er enkle, nøytrale, åpne og fokuserte!

Innføringen av krav om redegjørelse om samfunnsansvar i RL §3-3c:

”Store foretak skal redegjøre for hva foretaket gjør for å integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter. Redegjørelsen skal minst inneholde opplysninger om retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder foretaket benytter for å integrere de nevnte hensynene i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter”.

- Hvilke grep har dere gjort i selskapet for å tilfredsstille det nye kravet?
- Vil denne typen redegjørelse i årsberetningen være med på å gjøre gi et mer helhetlig bilde av foretaket?
- Har dette kravet gjort dere mer bevisst på det å ta samfunnsansvar internt og/eller eksternt i selskapet? Med eksternt tenker jeg på krav til leverandører, samarbeidspartnere og lignende. (Kan også endres å rettes mot KPMG vinkling).
- Har dere blitt oppmerksomme på at valg dere har tatt i foretaket eller at noen av deres innarbeidede rutiner bærer preg av samfunnsansvarlighet, uten at dere har vært bevisst på det tidligere?
- Det er unntak i loven om at datterselskap ikke må redegjøre for samfunnsansvar dersom morselskap allerede gjør det for hele konsernet, men det må henvises til offentlig tilgjengelig kilde i selskapets årsberetning i så tilfelle. Er dette et unntak som kan være aktuelt for dere å benytte dere av? (KPMG, om dette er noe som er vanlig å benytte seg av).

Internasjonale standarder:

Foretak som allerede oppfyller FNs Global Compact prinsipper eller GRIs (Global Reporting Initiative) rammeverk kan erstatte redegjørelsen i paragrafens første ledd dersom Departementet i forskrift fastsetter dette.

- Har dere kjennskap til de nevnte, eller andre internasjonale standarder?
- GRI har egne retningslinjer for mineralsektoren, er dette noe dere har kjennskap til?
- Hvorfor/hvorfor ikke benytter dere internasjonale standarder? Har det vært oppe til vurdering?
- ISO og GRI har inngått samarbeid slik at ISO 26000 er forenelig med GRIs standarder. Er dette noe som har vært et savn i markedet? (Spørsmål rettet mot KPMG tenker jeg).

Spørsmål knyttet til teori:

I paragrafen nevnes det flere ganger at foretaket skal redegjøre for disse hensynene (...) *i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter.*

- Samfunnsansvar/bærekraftig utvikling og drift. Press fra noen? Utviklingen de siste årene. (Institusjonell teori)
- Har dere opplevd økte forventninger fra interessenter til denne typen informasjon i årsberetningen? I så fall fra hvilke interessenter?
- Opplever dere at fokuset på bærekraftig drift og samfunnsansvar har økt i mineralbransjen den siste tiden? Har dette gjort noe med hvordan dere drifter selskapet?

Internt i selskapet/rutiner:

- På hvilken måte har dere integrert samfunnsansvar i deres forretningsstrategier?
- Bli de ansatte integrert i bedriftens valg og handlinger når det kommer til samfunnsansvar?
- Spesifikke spørsmål om funn i årsberetningene deres fra 2011, 2012 og 2013.
- Tenker at jeg kan stille et spørsmål til KPMG myntet på mine funn i bransjen, å høre om dette er noe som hun tenker er vanlig? For eksempel om jeg gjør funn om dårlig tilfredsstillende av krav i årsberetningene til selskapene i bransjen for metalliske malmer, kan jeg da høre med henne om dette er noe som forventes det første året osv.

Vedlegg 2: Intervjuguide KPMG

Innføringen av krav om redegjørelse om samfunnsansvar i RL §3-3c:

”Store foretak skal redegjøre for hva foretaket gjør for å integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter. Redegjørelsen skal minst inneholde opplysninger om retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder foretaket benytter for å integrere de nevnte hensynene i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter”.

- På hvilken måte er bedrifter i dag oppmerksomme på samfunnsansvar når de gjør valg i forhold til strategi, daglig drift og i forholdet til deres interessenter?
- Hvordan går dere frem når bedrifter kontakter dere om veiledning for å integrere samfunnsansvar i deres selskap?
- Hva tenker du om at det nå er krav i årsberetningen om redegjørelse av samfunnsansvar? Har bedrifter generelt vært oppmerksomme på at et slikt krav var i anmarsj?
- Hvilke type forventninger opplever man at interessenter har i forhold til å kommunisere og fokusere på denne typen informasjon? Hvilke interessenter er det som har disse forventningene?
- På hvilken måte kontrolleres selskaper opp mot at dette kravet blir tilfredsstillt?
- Det er ikke utarbeidet noen spesifikke krav til måten man kan oppfylle de nye kravene på. Hvilke konsekvenser kan dette ha for utarbeidelsen av redegjørelsen?

Internasjonale standarder:

Foretak som allerede oppfyller FNs Global Compact prinsipper eller GRIs (Global Reporting Initiative) rammeverk kan erstatte redegjørelsen i paragrafens første ledd dersom Departementet i forskrift fastsetter dette.

- ISO og GRI har inngått et samarbeid slik at ISO 26000 er forenelig med GRIs standarder. Hvilke innvirkninger kan denne typen samarbeid ha på folks vilje til å

benytte seg av internasjonale standarder? Har det vært etterspørsel etter et slikt type samarbeid?

- GRI har jo som kjent egne sektorstandarder, blant annet for mineralindustrien. Hvilke innvirkninger har slike sektorspesifikke standarder på bruken av GRI?
- Er det gode kunnskaper og bruk av internasjonale standarder i Norge? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Kan du si noe om hva du tror er årsaken til at selskaper benytter/ikke benytter seg av internasjonale standarder?

Expect the unexpected, 2012:

I KPMGs rapport *expect the unexpected* oppfatter jeg at man prøver å forberede ethvert selskap i verden, uansett sektor, på at de finnes ti sterke, sammenhengende krefter som vil ha stor innvirkning på alle selskaper i løpet av de neste 20 årene.

- På hvilken måte er innføringen av det nye kravet i norsk regnskapslov med på å forberede norske selskaper på dette?
- Har du noen innsikt i hvilke erfaringer (i forhold til kvalitet, motivasjon, holdninger o.l.) som er gjort med tanke på frivillig og påkrevd rapportering om samfunnsansvar?